European Commission

РЪКОВОДСТВО НА ЕС

ОТНОСНО ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

ЕВРОПЕЙСКИ ЕКСПЕРТЕН ЦЕНТЪР
ЗА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

Януари 2021

Европейският експертен център за жертвите на тероризъм (ЕЦЖТ) е създаден и се управлява от Европейската комисия. Задачите на европейския център се изпълняват от консорциум, който се ръководи от мрежата „Подкрепа за жертвите в Европа“, и включва Националния център за психотравми ARQ, Френската асоциация на жертвите на тероризъм и фондация „Lenval“.

ОТКАЗ ОТ ОТГОВОРНОСТ:

Настоящият документ е изготвен за Европейската комисия, той обаче отразява виждания единствено на авторите и Комисията не носи отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в него информация.

Victim Support Europe

ARQ National Psychotrauma Centre

AfVT Association française des Victimes du Terrorisme

Fondation Lenval pour les enfants, depuis 1888

РЪКОВОДСТВО НА ЕС ОТНОСНО ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

ВЪВЕДЕНИЕ

ТЕРОРИСТИЧНИ НАПАДЕНИЯ

НУЖДИ НА ЖЕРТВИТЕ

1. ПРАВАТА НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

1.1 Жертва на тероризъм — определение и въздействие

1.2 Права на жертвите във връзка с достъпа до информация

1.3 Права на жертвите във връзка с достъпа до служби за подкрепа

1.4 Права на жертвите във връзка с получаването на достъп до правосъдие — процесуални права

1.5 Права на защита на жертвите

1.6 Права на защита на жертвите: вторично виктимизиране

1.7 Права на защита на жертвите: неприкосновеност на личния живот

1.8 Права на жертвите във връзка с достъпа до обезщетение

2. РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИ ГРУПИ ЖЕРТВИ

2.1 Трансгранични жертви

2.2 Деца

3. ОРГАНИЗИРАНЕ НА ПОДКРЕПА

3.1 Подготовка и организация на подкрепата за жертвите на терористични нападения

3.2 Идентифициране на жертвите и информация за тях

3.3 Организация на подкрепата за жертвите на тероризъм

4. ЕЦЖТ

ВЪВЕДЕНИЕ

В последно време над Европейския съюз и останалия свят е надвиснала заплахата от тероризъм. Терористичните нападения, , независимо дали извършвани от атентатор самоубиец, или по друг начин, се превърнаха в почти обичайно явление, което разтърси обществото из основи, особено поради факта, че гражданите на ЕС често попадат в подобни ситуации извън родните си граници и дори извън границите на ЕС. Възстановяването на жертвите на терористични нападения може да бъде повлияно от начина, по който правителствата, организациите и отделните лица реагират на непосредственото нападение, и от това каква подкрепа се оказва на жертвите впоследствие.

Директивата за правата на жертвите, заедно с разпоредбите на Директивата относно борбата с тероризма (глава пета) и Директивата относно обезщетението, поддържа обща рамка от права за жертвите на тероризъм. Обхватът на Директивата относно борбата с тероризма надхвърля този на Директивата за правата на жертвите с цел да се създадат услуги в подкрепа на специфичните нужди на жертвите на тероризъм Държавите — членки на ЕС, са обвързани с тези инструменти, задължени са да ги транспонират в националното законодателство и да гарантират прилагането им на практика. По този начин всяка държава членка трябва да прецени как да прилага тези разпоредби, за да гарантира целесъобразността на мерките спрямо конкретната ситуация/националните обстоятелства.

Целта на настоящото ръководство е да окаже помощ при практическото прилагане на съществуващото законодателство на ЕС въз основа на поуките, извлечени от мерките за реагиране при предходни терористични нападения.

Целева група и съдържание

Целевата аудитория на настоящото ръководство са създателите на политики и ръководителите на услуги за подкрепа, работещи в правителства, неправителствени организации, организациите за първа помощ и доставчиците на подкрепа от втора линия на национално, регионално и местно равнище.

Структура на ръководството

Глава първа от ръководството е посветена на правата на жертвите на тероризъм. Тя започва с въведение относно обхвата на правата на жертвите съгласно правилата на ЕС, след това се определят нуждите на жертвите, свързани с тези права, и завършва с допълнителна информация, която включва добри практики за това как конкретни права може да бъдат успешно въвеждани и прилагани в съответствие със специфичните нужди на жертвите на тероризъм.

В глава втора от ръководството се разглеждат две конкретни групи: трансграничните жертви и децата.

Глава трета е посветена на практическите аспекти на организирането на подкрепа за жертвите след терористично нападение.

Накрая, в глава четвърта се описва дейността на Европейския експертен център за жертвите на тероризъм заедно с неговите координати за връзка.

Ръководството е придружено от отделно приложение, което е посветено на кръговете на въздействие след терористично нападение, на психосоциалната и психологическата подкрепа, признаването и възпоменанието. Макар тези теми да не са пряко свързани с правата на жертвите на тероризъм съгласно трите гореспоменати директиви, скорошните нападения подчертаха нарастващия обхват на проблемите, по които трябва да се действа след нападение (а за предпочитане вече в подготвителната фаза).

Допълнителни източници:

- **Относно правата:**
  - Директива за правата на жертвите
  - Директива относно борбата с тероризма
  - Директива относно обезщетението на жертвите на престъпления
- **Относно нуждите:**
  - Ivanković, A., Altan, L., Verelst, A. (2017) How can the EU and Member States better help victims of terrorism? (Как могат ЕС и държавите членки да помагат по-добре на жертвите на тероризъм?)
- **Относно психосоциалната подкрепа:**
  - Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide (Жертвите на тероризъм. Ръководство за осигуряване на качествена помощ)
- **Относно правната подкрепа:**
  - Victim Support Europe APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report (Подкрепа за жертвите в Европа), APAV (2019 г.), Обобщаващ доклад на проекта VOCIARE
- **On organisations of victims of terrorism (Относно организациите на жертвите на тероризъм):**
  - RAN (2017) The power of victims of terrorism: how to give support (Силата на жертвите на тероризъм: как да се оказва подкрепа)
- **Относно признаването на жертвите и полезни данни:**
  - MEP Maité Pagazaurtundúa (2019) le livre blanc et noir du terrorisme en Europe (Черно-бяла книга за тероризма в Европа)

ТЕРОРИСТИЧНИ НАПАДЕНИЯ

Тероризмът се развива постоянно, тъй като извършителите, методите и целите се променят. Характеристиките на нападението ще повлияят на мащаба на отговора и на въздействието на нападението върху жертвите, както и на свързаните с него местни, регионални, национални или международни общности.

Основни характеристики

Водещите основни характеристики включват:

- мащаба (единична жертва или голям брой жертви);
- местоположението (на открито или закрито; една или повече точки на нападение);
- времето на извършване (в рамките на часове или в последователни дни, през деня/нощта/най-натоварените часове);
- използваните оръжия;
- групите, които са обект на нападението;
- степента на организираност на терористите.

Независимо от характеристиките на нападението, е необходимо чрез подготовка да се гарантира, че кризата се управлява в съответствие с правилата на ЕС относно правата на жертвите.

Мащаб

Мащабът на нападението (броят на убитите или ранените) е различен за всяко отделно събитие. При нападението в Хале през 2019 г. бяха убити двама души, а двама бяха сериозно ранени. През 2017 г. в Барселона имаше 15 смъртни случая, а 131 души бяха ранени. А през 2015 г. в Париж бяха убити 130 души, а 368 бяха ранени. Колкото по-висок е броят на жертвите, толкова повече ресурси са необходими както по време на фазата на спешно реагиране (напр. болнични легла), така и в по-дългосрочен план (напр. в наказателното производство, професионални услуги за психично здраве, доставчици на информация и подкрепа). Колкото по-голямо е дадено нападение, толкова по-голямо внимание се обръща на жертвите, техните семейства и обществото в медиите.

Местоположение

В близкото минало нападенията обикновено бяха съсредоточени върху едно определено място. По време на нападенията в Париж през ноември 2015 г. обаче за кратък период от време на различни места бяха извършени шест отделни нападения. Множеството обекти на закрито и открито, както и броят на жертвите, създадоха хаотична среда: за установяването на жертвите и обезопасяването на отделни локации беше необходима комплексна координация на отделните участващи служби.

Време на извършване

В случай на множество свързани терористични нападения времето на извършване на всяко последващо нападение (нападения) обикновено е в рамките на часове след първото. Въпреки това нападенията в Барселона на 17 август 2017 г. бяха последвани от нападение в Камбрилс (на около 100 километра на юг) на следващия ден. Има случаи на последващи нападения в Азия и в Близкия изток, организирани така, че да засегнат екипите за спешно реагиране и лицата, оказващи помощ.

Оръжия

Бомбите не са единственото оръжие, използвано от терористите: камиони се врязват в тълпи; самолети се свалят с ракети; използват се жилетки за самоубийствени нападения, хладни и огнестрелни оръжия, химически, биологични, радиологични или ядрени (ХБРЯ) агенти и др. Всяко оръжие въздейства по различен начин на жертвите си и изисква различен отговор: напр. след нападението с камион в Ница бе въведен нов подход за определяне на жертвите, отгова-

рящи на условията за обезщетение, а френското правителство очерта зони около мястото на нападението с цел да се подпомогне създаването на списъци на жертвите.

Групи, които са обект на нападението, и организация

Терористичните нападения са мотивирани от различни идеологии: напр. антисемитизъм (Хале, Германия през 2019 г.), джихадизъм (Лондон, Обединеното кралство през 2019 г.), десен екстремизъм (Ханау, Германия през 2020 г.) и др. В годишния доклад на Европол относно състоянието и тенденциите в ЕС, свързани с тероризма (TE-SAT), се посочват джихадистките, етнонационалистическите и сепаратистките, левите и анархистките, десните и насочените към конкретна цел терористични групи в допълнение към нова група нападения, които се извършват от неформални организации или „самотни вълци“.

Кибертероризъм

Интернет също може да се използва за терористични цели: чрез заплашване на лица, организации или правителства с насилие, което може да доведе до телесни повреди или смърт, или чрез мащабно прекъсване на компютърните мрежи. Тези форми на тероризъм не са изрично разгледани в настоящото ръководство. Подготовката за подобни нападения и оказването на подкрепа на техните жертви обаче са сходни с тези при „офлайн“ терористичните нападения.

Допълнителни източници:

- Европол (2020 г.), Доклад относно състоянието и тенденциите в ЕС, свързани с тероризма
- Institute for Economics and Peace (2019) Global terrorism index (Институт по икономика и мир (2019 г.), Глобален индекс на тероризма)

НУЖДИ НА ЖЕРТВИТЕ

Както е посочено в съображение 27[1] от Директивата относно борбата с тероризма, държавите членки следва да приемат мерки за защита, подкрепа и помощ, които отговарят на специфичните нужди на жертвите на тероризъм, в съответствие с Директивата за правата на жертвите и както е посочено в Директивата относно борбата с тероризма.

В съображение 16 от Директивата за правата на жертвите се разглеждат конкретно нуждите на жертвите на тероризъм, които са претърпели увреждания, независимо дали физически, или психологически, вследствие на нападения, предназначени да навредят на обществото. Те може да се нуждаят от специално внимание, подкрепа и защита поради характера на престъплението, извършено срещу тях. Държавите членки следва да отчитат нуждите на жертвите на тероризъм и да се стремят да защитават тяхното достойнство и сигурност.

Слоеве от нужди

За да се разберат нуждите на жертвите на тероризъм, е важно да се разбере, че съществуват различни слоеве от нужди. Първият слой се състои от нуждите на всички жертви на престъпления. Вторият слой се състои от специфичните нужди, породени от характера на терористичното нападение Третият слой от нужди зависи от личните фактори и факторите на средата на отделните жертви.

Спешната подкрепа на нуждите на жертвите непосредствено след терористично нападение е от изключително значение: оцелелите трябва да бъдат в безопасност, да получат спешна медицинска (и психологическа) помощ, храна и напитки.

[1] Съгласно правото на ЕС съображенията предоставят обща информация и мотиви за включването на конкретни членове в законодателни актове.

Неспешните нужди на всички жертви на престъпление са разделени в пет основни категории:

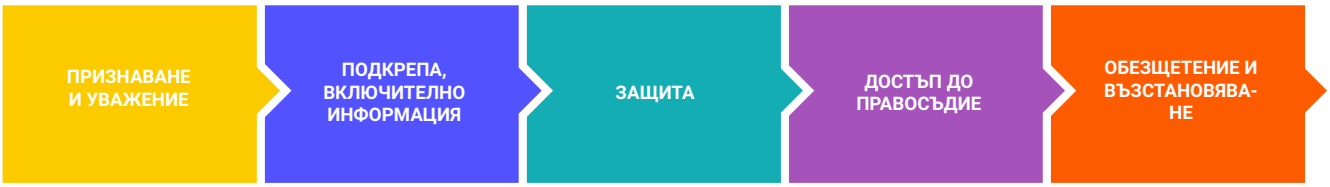

Нужди на жертвите на тероризъм

След като бъде оказана спешна помощ на жертвите на тероризъм, може да се направи оценка на специфичните им нужди във връзка с горепосочените пет категории. Тези нужди може да се различават или да бъдат по-интензивни в сравнение с тези на жертвите на други умишлени престъпления:

1. Признаване и уважение: като жертва на тероризъм.
2. Подкрепа: медицински грижи, специализирани грижи, свързани с психологически травми, информация, практическа помощ, правна помощ, комуникационна (медийна) подкрепа, подкрепа между жертвите и др.
3. Защита: физическа защита, защита от вторично виктимизиране.
4. Достъп до правосъдие: безопасно участие в наказателния процес.
5. Обезщетение и възстановяване: финансово обезщетение и помощ за справяне с финансовото въздействие на терористично нападение. Възстановяването включва процесите на цялостно възстановяване и възстановително правосъдие.

Индивидуални нужди

Индивидуалните нужди на жертвите зависят от личните характеристики (предишна виктимизация или стресови събития в живота); (психичното) здраве; социалната мрежа; социално-икономическото положение; трансграничната ситуация; и всекидневните стресови фактори. Тези нужди се развиват с течение на времето и поради това, за да се отговори на нуждите на жертвите на тероризъм, е необходим индивидуализиран подход, насочен към жертвите.

Допълнителни източници:

- Dolci, L. (2018) A Victimless Crime? A Narrative on Victims of Terrorism to build a case for support (Престъпление без жертви? Послание относно жертвите на тероризъм за мотивиране на необходимостта от подкрепа)
- INVICTM (2018) Symposium Report: Supporting Victims of Terrorism (Доклад от симпозиума: Подкрепа на жертвите на тероризъм)
- RAN (2018) Enhancing the resilience of victims after terrorist attacks (Повишаване на устойчивостта на жертвите след терористични нападения)

1. ПРАВАТА НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

1.1 ЖЕРТВА НА ТЕРОРИЗЪМ — ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ВЪЗДЕЙСТВИЕ

С Директива 2012/29/ЕС се установяват минималните стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления. Тя е наричана обичайно „Директивата за правата на жертвите". В Директивата се описват правата на жертвите и членовете на техните семейства на информация, подкрепа, защита и процесуални права в наказателното производство. Директивата за правата на жертвите се отнася до всички жертви на всички престъпления, но в нея е обърнато специално внимание на най-уязвимите жертви, включително жертвите на тероризъм. Директивата за правата на жертвите се допълва от Директива (ЕС) 2017/541 относно борбата с тероризма (наричана обичайно „Директивата относно борбата с тероризма").

ОПРЕДЕЛЕНИЯ СЪГЛАСНО ПРАВОТО НА ЕС

Жертва на тероризъм

В съображение 27 от Директивата относно борбата с тероризма се дава определение за жертви на тероризъм, което е в съответствие с това, предложено в Директивата за правата на жертвите.

Член 2 от Директивата за правата на жертвите определя жертвата на тероризъм като:

- физическо лице, което е претърпяло вреди, включително физическо, душевно или емоционално страдание или икономическа вреда, които са пряка последица от терористично престъпление; или
- член на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от терористично престъпление и който е претърпял вреда в резултат на смъртта на лицето.

Членовете на семействата на оцелелите жертви на тероризъм, определени в член 2, имат право на достъп до услуги за подкрепа на жертвите и мерки за защита в съответствие с Директивата за правата на жертвите.

Забележка: употребата на думата „жертва" не винаги се приема от лицата, които са оцелели или са били засегнати по друг начин от терористични нападения; въпреки тежката травма, те може да не се възприемат като жертви, а като „оцелели", каквито наистина са. От практически съображения обаче в настоящото ръководство те ще бъдат наричани „жертви".

Терористични престъпления

Член 3, параграф 2 от Директивата относно борбата с тероризма определя терористичните престъпления като умишлени деяния, които поради своя характер или обстоятелства могат да нанесат сериозна вреда на дадена държава или международна организация, когато са извършени с цел: а) сериозно сплашване на населението; или б) неправомерно принуждаване на правителство или международна организация да извърши или да се въздържи от извършването на някакво действие; или в) сериозно дестабилизиране или разрушаване на основните политически, конституционни, икономически или социални структури на дадена държава или международна организация.

Тези умишлени деяния включват (член 3, параграф 1):

- посегателства върху човешкия живот, които могат да предизвикат смърт;
- отвличане или вземане на заложници;
- причиняване на съществени разрушения на правителствени или обществени обекти, транспортни системи, инфраструктура, обществени места или частна собственост, които могат да застрашат човешки живот или да причинят значителни икономически вреди;
- отвличане на самолети, кораби или други средства за обществен транспорт или превоз на стоки;
- производство, притежаване, придобиване, превоз, доставяне или използване на взривни вещества или огнестрелни оръжия, включително химични, биологични, радиологични или ядрени оръжия;
- замърсяване с опасни вещества, предизвикване на пожари, наводнения или експлозии, които застрашават човешкия живот;
- смущения или прекъсване на снабдяването с вода, електроенергия или други основни природни ресурси, вследствие от които може да възникне опасност за живота на хората;
- незаконна намеса в система, която засяга

значителен брой информационни системи или причинява сериозни вреди; незаконна намеса в система или в данни, извършена срещу информационна система, която е част от критична инфраструктура (Директива 2013/40/ЕС относно атаките срещу информационните системи).

Или заплаха за извършване на някое от деянията, изброени по-горе.

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ТЕРОРИСТИЧНИТЕ НАПАДЕНИЯ ВЪРХУ ЖЕРТВИТЕ

Всички жертви на всички тежки престъпления са изправени пред физически, психологически и финансови последици; все пак въздействието върху тези, които терористичното нападение е сварило на място, означава, че преживяното от тях насилие е различно от това на другите жертви.

Физически последици

Целта на терористите е да причинят голям брой жертви със своите нападения, както е видно от използваните от тях оръжия (огнестрелни оръжия, експлозиви). Поради това смъртността при терористично нападение е сравнително висока и нараняванията често са тежки.

Психологически последици

Нивата на страх и тревожност, които жертвите изпитват след терористично нападение, може да не причинят психологически проблеми, но може да доведат до поведенчески, релационни и финансови последици. След терористично нападение жертвите често биват диагностицирани с посттравматичен стрес. Жертвите може да преживяват повторно събитието, да имат повтарящи се и нежелани натрапчиви мисли, свръхвъзбуда, емоционално вцепенение и/или да избягват дразнители, които им напомнят за травматичното преживяване.

Финансови последици

Жертвите на тероризъм може да получат тежки наранявания, които са свързани с (по-голяма) вероятност за развитие на психологическо разстройство. Това означава, че разходите, свързани с виктимизирането, ще бъдат по-високи (за жертвите, тяхното имущество, техните застрахователи и/или правителството).

Бъдещи събития

Макар рискът от попадане в ситуация на друго терористично нападение да е сравнително нисък, той може да бъде възприеман като висок. Съответно жертвите може да изпитват чувство на несигурност, особено ако страдат от посттравматично стресово разстройство (ПТСР). Възприеманият риск и наличието на ПТСР допринасят за психологическите травми, причинени от тероризма.

Рискови групи

Жертвите може да бъдат подложени на по-силно психологическо въздействие, ако страдат от предишни физически или психологически травми, съществуващи психични разстройства, липса на социална подкрепа и нисък социално-икономически статус. Децата и малцинствените групи са изложени на по-висок риск от развитие на психологически проблеми. Децата са изложени на риск, когато са прекалено малки, за да могат да изразят вербално симптомите си, или способността на родителите да ги подкрепят е ограничена. Малцинствените групи са изложени на по-висок риск, когато тяхната здравна грамотност е ниска или са преживели подобна травма в миналото.

Загуба и скръб

Неочакваната загуба и насилствена смърт на близък човек при терористично нападение може да доведе до сложни психологически реакции за членовете на семейството, които може да бъдат допълнително утежнени от обстоятелствата около терористичното нападение: напр. да трябва да се идентифицира силно увредено тяло.

Допълнителни източници:

- Letschert, R.M., Staiger, I., Pemberton, A. (2010) Assisting victims of terrorism: towards a European standard of justice (Оказване на помощ на жертвите на тероризъм: към европейски стандарт на правосъдие
- Damiani, C., Victime et traumatisme (Жертвите и травмата), в Tigrane Tovmassian, L., & Bentata, H. (2013) Le traumatisme dans tous ses éclats (Травмата във всичките ѝ прояви), стр. 61-70.

1.2 ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Директивата за правата на жертвите предоставя на жертвите правото да получават информация от момента на първия им контакт с компетентен орган (член 4). Това се отнася до информация относно: подкрепата, която могат да получат; защитата, включително мерките за защита; достъпа до правна консултация, правна помощ и друг вид консултация; обезщетението; правото на устен и писмен превод; как да осъществят връзка и комуникация с лицата, които разглеждат тяхното дело.

С член 3 от същата директива жертвите се подкрепят с правото да разбират и да бъдат разбирани. Държавите членки трябва да гарантират, че всяка комуникация с жертвите се осъществява на прост и достъпен език, независимо дали устно, писмено, или в друга подходяща форма. При комуникацията следва да се отчитат индивидуалните характеристики на жертвите, включително евентуални увреждания или специфични езикови нужди.

В член 24, параграф 3, буква б) от Директивата относно борбата с тероризма се посочва, че всяка подкрепа, която се предлага на жертвите, следва да включва предоставянето на съвети и информация по съответните правни, практически и финансови въпроси. Това включва упражняване на правото на информация от страна на жертвите на тероризъм, които пребивават постоянно в държава членка, различна от тази, в която е извършено терористичното престъпление (член 26).

Държавите членки следва да осигурят цялостно покриване на специфичните потребности на жертвите на тероризъм (съображение 29 от Директивата относно борбата с тероризма). Държавите членки може да създадат единен (постоянно актуализиран) уебсайт, съдържащ цялата необходима информация, и център за спешна подкрепа за жертвите и членовете на техните семейства, който да осигурява психологическа първа помощ и емоционална подкрепа.

Член 6 от Директивата за правата на жертвите предоставя на жертвите правото да получават информация относно:

- решения да не се продължава или да се прекрати разследване или да не се възбужда наказателно преследване срещу извършителя на престъплението (член 6, параграф 1, буква а);
- влезли в сила съдебни решения (член 6, параграф 2, буква а).

Горепосочената информация следва да включва мотивите или кратко резюме на мотивите на решението, освен в случай на решение, взето от съдебни заседатели, или на решение, при което мотивите са с поверителен характер.

- датата и мястото на съдебното производство и естеството на повдигнатите срещу извършителя обвинения (член 6, параграф 1, буква б);
- как да се информират за развитието на наказателното производство (член 6, параграф 2, буква б).

Компетентните органи се съобразяват с желанието на жертвите да получават или да не получават информация, освен ако тази информация трябва да бъде предоставена поради правото на жертвата да участва активно в наказателното производство. Държавите членки дават на жертвите възможност да променят желанията си във всеки един момент, като тези промени се вземат предвид (член 6, параграф 4).

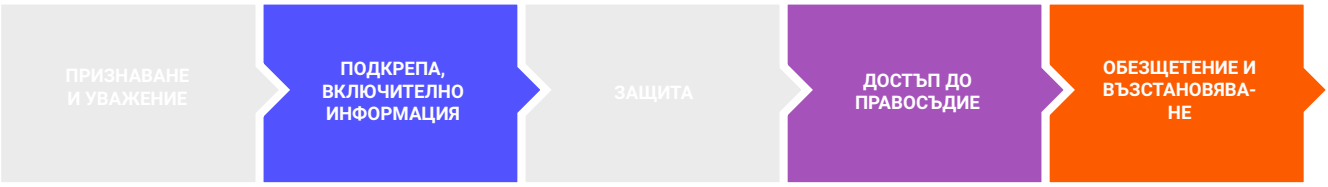

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

На практика е от съществено значение информацията да е достъпна за жертвите на тероризъм по всяко време. Информацията успокоява жертвите, помага им да разбират и вземат решения и допринася за тяхното възстановяване. Предоставянето на адекватна, навременна информация относно терористичното нападение и последиците от него е важно за жертвите и членовете на техните семейства.

Държавните органи играят решаваща роля за предоставянето на точна информация след нападение. Информацията на правителството е по-ефективна, когато е съгласувана с участници от гражданското общество, медийни дружества, социални медии и т.н.

Информацията може да бъде разделена на:

1. права и услуги, действия и очаквания — съгласно изискванията на правилата на ЕС;
2. фактическа и актуална информация относно нападението, текущата ситуация и състоянието на близките;
3. справяне с нападението (включващо успокоение и психообразование за нормалните реакции, както и практически предложения за насърчаване на здравословно поведение).

Съгласно член 3 от Директивата за правата на жертвите информацията трябва да бъде лесна за разбиране. За да се приложи лесно това изискване, информацията следва да е достъпна в множество формати. Изборът на начин за разпространение на информация следва да се направи внимателно, особено по отношение на потенциално уязвимите групи, като например възрастните хора и децата.

Достоверни източници

Информацията следва да бъде ясна и надеждна и да се предоставя от достоверни източници. В съображение 29 от Директивата относно борбата с тероризма се препоръчва националните органи да създадат уебсайт, който може да бъде допълнен от горещи телефонни линии, официални профили в Twitter (полиция, кмет, град и т.н.). Средносрочната до дългосрочна информация ще обхваща множество теми, вариращи от правни въпроси до практически съвети за продължаване напред. Често ще бъде необходимо информацията относно правата и услугите да бъде повтаряна, както и да бъде достъпна в различни формати, тъй като нуждите на жертвите и способността им да възприемат информация се променят с времето. Информация за жертвите може да бъде споделяна и чрез специално предназначени канали: сбирки на жителите, закрити групови сбирки на оцелелите, пощенски съобщения, брошури, уебсайтове или форуми с ограничен достъп.

Информационни центрове

Препоръчва се за жертвите на тероризъм да се осигури централизирано единно звено за контакт, което да координира работата на всички участници в подкрепата и защитата на жертвите. Освен това специален уебсайт, съдържащ цялата необходима информация, може да играе ролята на — или да бъде подкрепян от — единно гише за обслужване, център, който предлага набор от услуги (напр. психосоциални, правни, медицински и финансови) непосредствено след нападение.

Във Франция и Испания такива уебсайтове са на разположение постоянно, докато в Белгия има уебсайт за граждани, които са станали жертва на терористично нападение в чужбина.

Скоро след широкомащабно терористично нападение членовете на семейството може да се събират в близост до мястото на инцидента или на други подобни места в търсене на информация за близки, които може да са били засегнати. Приемните центрове за семейства и приятели и центровете за телефонни повиквания, предназначени да събират и предоставят информация и създавани непосредствено след терористично нападение, са много ефективни в подпомагането на лицата, очакващи новини.

Във Франция Междуведомствената делегация за подкрепа на жертвите (DIAV) разработи единно онлайн гише за цялата информация, необходима на жертвите на тероризъм, и по-специално относно действията, които трябва да се предприемат след терористично нападение. Жертвите се насърчават да попълнят онлайн формуляр с личната си информация и придружаващи документи, с които да подпомогнат молбата си за обезщетение и възстановяване на разходите. Тази информация е преведена на английски и испански език за чужденци, които са станали жертва на терористични нападения във Франция. DIAV възнамерява да публикува онлайн информационно ръководство за френски граждани, които са станали жертва на терористично нападение в чужбина.

В Испания жертвите на тероризъм получават информация и помощ от Главна дирекция „Подкрепа на жертвите на тероризма“ към Министерството на вътрешните работи. Този административен отдел, който действа като единно гише за обслужване, е съсредоточен изцяло върху жертвите на тероризъм и предоставя на жертвите и техните семейства цялостна персонализирана помощ в областта на обезщетенията и друга необходима помощ. Освен това Службата на Националния съд за информация и подкрепа на жертвите на тероризъм към Министерството на правосъдието дава съвети на жертвите относно статуса на наказателното производство и им предоставя помощ по време на процеса (включително емоционална и терапевтична подкрепа, ако е необходимо).

В Германия, в случай на терористично нападение, на уебсайта на комисаря на федералното правителство се показва специализирана („скрита“) уебстраница за кризисни ситуации, съдържаща информация, която е от значение за жертвите на конкретно нападение. Понастоящем тази специализирана уебстраница е достъпна само на немски език, но в бъдеще ще бъде достъпна и на английски.

Допълнителни източници:

- Délégation Interministérielle à l’Aide aux Victimes (2020) Rapport d’activité 2018-2019 (Междуведомствената делегация за подкрепа на жертвите (2020 г.) Доклад за дейността за периода 2018—2019 г.)
- Vous êtes victime de terrorisme (Вие сте жертва на тероризъм)
- Help after a terrorist attack (Помощ след терористично нападение) (на разположение на 9 езика)
- Германия: онлайн адрес на скрита уебстраница за кризисни ситуации („dark site“)
- Víctimas de terrorismo (Жертвите на тероризъм)
- Служба на Националния върховен съд за информация и подкрепа на жертвите на тероризъм в Испания — Министерство на правосъдието
- NL/FR Guide pour les victimes belges d’une attaque terroriste à l’étranger (Ръководство за белгийските граждани, станали жертва на терористично нападение в чужбина)
- Портал за електронно правосъдие: правата на жертвите на престъпления в наказателното производство — Испания

1.3 ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДОСТЪПА ДО СЛУЖБИ ЗА ПОДКРЕПА

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

В член 8 от Директивата за правата на жертвите се описва правото на достъп до служби за подкрепа на жертвите. Съгласно член 8, параграф 1 от държавите членки се изисква да гарантират, че жертвите, в съответствие с нуждите си, имат достъп в условията на поверителност до служби за подкрепа на жертвите. Тези служби следва да са безплатни и действащи в интерес на жертвите преди и по време на наказателното производство, както и в рамките на подходящ срок след приключването му. Членовете на семейството също следва да имат достъп до служби за подкрепа на жертвите в зависимост от нуждите си и степента на вредите, претърпени в резултат от извършеното срещу жертвата престъпление. В член 8, параграф 3 се уточнява, че това право важи и за специализираните служби за подкрепа. Общите и специализираните служби за подкрепа на жертвите могат да се създават като публични или неправителствени организации и могат да бъдат организирани както на професионална, така и на доброволна основа (член 8, параграф 4).

Държавите членки следва да улесняват насочването на жертвите от компетентния орган, получил жалбата, и от други съответни звена към служби за подкрепа на жертвите (член 8, параграф 2).

В член 9, параграф 1 от Директивата за правата на жертвите се посочва, че службите за подкрепа на жертвите следва да осигуряват като минимум:

а) информация, съвети и подкрепа от значение за правата на жертвите, включително за получаване на достъп до националните системи за обезщетение за претърпени вреди от престъпление, и относно тяхната роля в наказателното производство, включително по отношение на подготовката за явяване в съдебното производство;

б) информация за подходящи специализирани служби за подкрепа на жертвите или пряко насочване на случая към тях;

в) емоционална и, когато такава е налична, психологическа подкрепа;

г) съвети, свързани с финансови и практически въпроси, произтичащи от престъплението;

д) съвети относно риска и предотвратяването на риска от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение, освен ако тези съвети не се предоставят от други публични или частни служби.

В допълнение към разпоредбите на Директивата за правата на жертвите Директивата относно борбата с тероризма отговаря по-пряко на специфичните нужди на жертвите на тероризъм. Съгласно член 24 от Директивата относно борбата с тероризма следва да бъдат създадени услуги за подкрепа, насочени към специфичните нужди на жертвите на тероризъм, в съответствие с Директивата за правата на жертвите, които да бъдат достъпни непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо. Такива услуги следва да се предоставят в допълнение към или като неразделна част от общите услуги за подкрепа на жертвите, които могат да ползват съществуващите структури, предоставящи специализирана подкрепа (член 24, параграф 2).

Службите за подкрепа разполагат с възможността да осигуряват помощ и подкрепа на жертвите на тероризъм в съответствие с техните специфични нужди. Услугите са поверителни, безплатни и леснодостъпни за всички жертви на тероризъм. Те следва да включват (член 24, параграф 3):

а) емоционална и психологическа подкрепа, като например подкрепа при претърпяна травма и консултации;

б) предоставяне на съвети и информация по всички съответни правни, практически и финансови въпроси, включително упражняването на правото на информация от страна на жертвите на тероризъм;

в) оказване на помощ във връзка с искове за обезщетение на жертви на тероризъм, предвидени в националното право на съответната държава членка.

В съображение 29 от Директивата относно борбата с тероризма се обяснява, че при службите за подкрепа следва да се отчита фактът, че специфичните нужди на жертвите на тероризъм може да се променят с течение на времето. В това отношение държавите членки следва да гарантират, че службите за подкрепа насочват работата

си на първо място поне към емоционалните и психологическите нужди на най-уязвимите жертви на тероризъм, и ще уведомяват всички жертви за наличието на допълнителна емоционална и психологическа подкрепа, включително подкрепа и консултации при претърпяна травма.

Освен това съгласно член 24 от Директивата относно борбата с тероризма от държавите членки се изисква да гарантират, че:

- съществуват механизми или протоколи, позволяващи привеждането в действие на услуги за подкрепа на жертвите на тероризъм в рамките на националните инфраструктури за реагиране при спешни ситуации (член 24, параграф 4);
- на жертвите на тероризъм се осигурява подходящо медицинско лечение непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо (член 24, параграф 5);
- жертвите на тероризъм разполагат с достъп до правна помощ в съответствие с член 13 от Директивата за правата на жертвите, когато имат статут на страна в наказателно производство (член 24, параграф 6);
- тежестта и обстоятелствата на престъплението са отразени в условията и процедурните правила, съгласно които жертвите на тероризъм имат достъп до правна помощ в съответствие с националното право (член 24, параграф 6).

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

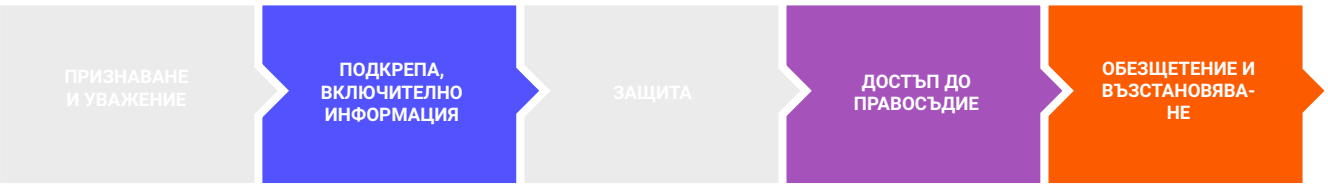

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Промени с течение на времето

Тъй като всяка жертва преминава през различен процес на възстановяване, нуждите на жертвите се променят с течение на времето и предоставяните помощ и подкрепа трябва да бъдат адаптирани, за да отговорят на тези промени.

Жертвите, особено ако им се налага да се справят със сериозни (психични) здравословни проблеми след терористично нападение, се сблъскват с трудности при усвояването на информация. Информацията относно (организациите, които предоставят) помощта и подкрепата ще бъде по-ефективна, ако се предоставя по различни поводи. В идеалния случай предлагащите помощ ще поемат инициативата за: редовно осъществяване на контакт с жертвите, намиране на начини и възможности за установяване на връзка с тях. Жертвите се нуждаят от информация относно наличните услуги, но не трябва да бъдат принуждавани да ги използват.

Търсене и предлагане

Постигането на съответствие между предлагането и търсенето може да бъде предизвикателство: държава членка може да е изправена пред неотложно и значително търсене на подкрепа, което да изисква способността за бързо намиране и извършване на услуги. Чрез планиране и изграждане на инфраструктура за спешно реагиране ще се създадат условия за координация със съществуващите доставчици на подкрепа в случай на нападение.

Достъпност на подкрепата

Гарантирането на достъпа на жертвите до подкрепа може да бъде предизвикателство. Жертвите може да не знаят за съществуването

на службите, да не четат/чуят направените съобщения, (все още) да не знаят, че се нуждаят от помощ, или да не се намират в близост до подходящи служби.

Службите за подкрепа трябва да бъдат леснодостъпни. Проблемите с достъпа включват наличието на службите (работно време и/или географско покритие), езика (за жертви от малцинствени общности, други държави или с ниска грамотност) и достъпността за хора с увреждания, както е определено в член 9 от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (по която ЕС и всички държави членки са страни). Жертвите следва да могат да се ползват от различни методи за подкрепа (напр. лице в лице, онлайн, горещи телефонни линии), за да преодолеят потенциалните бариери.

Намаляване на сложността

Терористичното нападение оставя жертвите в среда, която е хаотична и изпълнена с въпроси. Жертвите не могат да се справят дори с основни всекидневни дейности. В този момент към тях се обръщат множество организации и от тях се очаква да се занимаят с редица административни формалности. За да бъдат жертвите максимално облекчени и да им се помогне да се справят със сложните проблеми, е важно наличната помощ да се организира стратегически.

Навигатори на жертвите

Назначаването на „навигатор на жертвите“ може да спомогне за намаляване на хаоса за жертвите. Навигаторът ще работи от името на жертвата с цел да се осъществи връзка с организациите, желаещи да окажат подкрепа, и да се отговори на техните въпроси. Работата с един единствен навигатор спомага да се изгради доверие, намалява необходимостта жертвите да повтарят своите истории и ограничава рисковете от вторично виктимизиране.

Навигаторът на жертвите може да води комуникацията между жертвите и отделните органи, като помага да се преодолеят информационните пропуски, включително като уведомява оцелелите за техните права и възможности и им помага да получат достъп до подкрепа. Навигаторите на жертвите могат да бъдат особено полезни при работа с по-изолирани общности или хора, които изпитват затруднения с използването на технологии, като например възрастни хора и деца в ранна възраст, или които изпитват затруднения да изразяват своите чувства. Навигаторите на жертвите помагат на хората със зрителни, физически или умствени увреждания да получат достъп до услугите.

Центрове за подпомагане на жертвите

Добре е да се създаде център за подпомагане на жертвите след мащабни терористични нападения: единно гише за обслужване, където жертвите могат да отидат, за да получат информация и подкрепа.

Във Франция Cellule Interministérielle d'Information du Public et d'Aide aux victimes (Междуведомствено звено за информиране на обществеността и подпомагане на жертвите)(C2IPAV или infopublic) се задейства във фазата на незабавно реагиране, ако нападението е засегнало голям брой хора. Infopublic предоставя подкрепа на жертвите и членовете на техните семейства непосредствено след терористично нападение. Infopublic си сътрудничи тясно с местните органи и местните организации за подкрепа на жертвите за създаването на приемен център за семейства, в който жертвите и членовете на техните семейства се регистрират и получават информация и помощ от социални работници, адвокати и психотерапевти в случай на нужда. В дългосрочен план службата Bureau d'aide aux victims (BAVPA или Служба за подкрепа на жертвите) към френското министерство на правосъдието ще поеме координацията на подкрепата на жертвите.

Централно звено за контакт към правителството

В Германия комисарят на федералното правителство за жертвите и опечалените от терористични престъпления, извършени на национална територия, играе ролята на централно звено за контакт с всички засегнати от терористично нападение. Това включва семействата на опечалените, пострадалите (физически или психологически) от нападението и очевидците.

Комисарят на федералното правителство се свързва по своя инициатива с жертвите след нападение, за да предложи подкрепа. Той или тя насочва жертвите към средства за финансова, психологическа и практическа подкрепа и намира решения, съобразени с нуждите на отделните жертви. Комисарят на федералното правителство е на разположение не само след терористично нападение, но и в средносрочен и дългосрочен план. Той или тя може например да предостави подкрепа в наказателното производство или да насочи жертвите към подходящите финансови или психологически механизми за помощ.

Допълнителни източници:

- Juen, B. et. al (2016) The comprehensive guideline on mental health and psychosocial support (MHPSS) in disaster settings (Изчерпателни насоки относно психичното здраве и психосоциалната подкрепа в условията на бедствие)
- VSE (2018) Behind the Scenes: Family Reception Centre set up for the Victims of the Strasbourg Christmas Market Shooting (Зад кулисите. Приемен център за семейства, създаден за жертвите на стрелбата на Коледния базар в Страсбург)

1.4 ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ПОЛУЧАВАНЕТО НА ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ — ПРОЦЕСУАЛНИ ПРАВА

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Съгласно Директивата за правата на жертвите: жертвите на тероризъм могат да разчитат на набор от процесуални права, с което се гарантира, че всяка жертва разполага с достъп до правосъдие. Тези права включват: правото на изслушване (член 10), правото на достъп до правна помощ (член 13), правото на възстановяване на разходите (член 14), правото на решение за обезщетение от извършителя (член 16) и правата на жертвите, които пребивават в друга държава членка (член 17).

Държавите членки следва да гарантират, че жертвите ще бъдат изслушвани и могат да представят доказателства в хода на наказателното производство. Процесуалните правила, съгласно които жертвите могат да бъдат изслушвани и могат да представят доказателства, се определят от националното право (член 10 от Директивата за правата на жертвите).

Държавите членки следва да гарантират, че жертвите разполагат с достъп до правна помощ, когато имат статут на страна в наказателното производство. Условията или правилата, съгласно които жертвите получават достъп до правна помощ, се определят от националното право (член 13 от Директивата за правата на жертвите).

Това право се уточнява в член 24, параграф 6 от Директивата относно борбата с тероризма, който гласи, че тежестта и обстоятелствата на престъплението са отразени в условията и процедурните правила, съгласно които жертвите на тероризъм имат достъп до правна помощ в съответствие с националното право.

Държавите членки следва да предоставят на жертвите, участващи в наказателното производство, възстановяване на разходите, направени в резултат на активното им участие, в зависимост от ролята им в съответната наказателноправна система. Условията или процесуалните правила за възстановяване на разходите се определят от националното право (член 14 от Директивата за правата на жертвите).

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

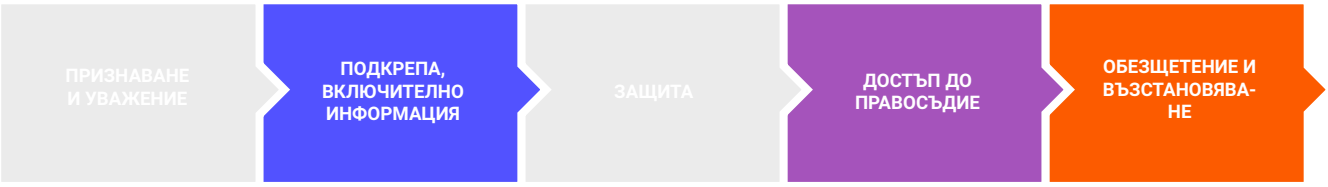

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Широкомащабни нападения

Наказателните производства и делата за широкомащабни нападения са сложни. Замесени са голям брой жертви и свидетели и всички следва да имат равно право да участват. Може да се наложи държавите да установят специални мерки за улесняване на участието, които могат да включват провеждането на производства на по-голямо място, позволяващо присъствието на всички участници.

Публични разследвания

Жертвите на терористични нападения, както и другите жертви, изразяват необходимост от истината. Те искат да знаят какво се е случило, как се е случило, кой е участвал и защо. Ако не може да бъде образувано официално наказателно производство, жертвите често остават в неведение. Публичното разследване обаче може да послужи като алтернативно средство, за да се отговори на въпросите на жертвите и на обществото като цяло. След терористичните нападения в Брюксел през 2016 г. започна парламентарно разследване на обстоятелствата, довели до нападението, отговорът на нападението и развитието на радикализацията с цел разработване на препоръки въз основа на извлечените поуки.

В Германия комисарят на федералното правителство може да действа като посредник между жертвите и лицата, отговарящи за наказателното разследване след нападението. Дори ако разследването все още продължава, комисарят може например да организира среща между тези две страни. По време на такава среща жертвите могат да задават своите въпроси директно на ръководителите на разследването.

Допълнителни източници:

- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework (СНПООН (2015 г.), Добри практики в подкрепа на жертвите на тероризъм в рамките на правната уредба в областта на наказателното правосъдие)
- De Graaf et al. (2013) The Anders Behring Breivik Trial: Performing Justice, Defending Democracy (Съдебният процес срещу Андерш Беринг Брайвик: раздаване на правосъдие, защитаване на демокрацията)
- EN/NL/FR BE Inquiry Committee March 2016 Terrorist Attacks (BE Анкетна комисия, март 2016 г., Терористичните нападения)
- Beck, K. (2017) Abschlussbericht des Bundesbeauftragten für die Opfer und Hinterbliebenen des Terroranschlags auf dem Breitscheidplatz (Окончателен доклад на федералния комисар относно жертвите и родините на жертвите на терористичното нападение на Брайтшайдплац)
- Портал за електронно правосъдие — Права на жертвите на престъпления в наказателното производство

1.5 ПРАВА НА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Държавите членки гарантират наличието на мерки за защита на жертвите на тероризъм и членовете на семействата им в съответствие с Директивата за правата на жертвите. При определянето на това, дали и до каква степен те следва да се ползват от мерки за защита в хода на наказателното производство, се обръща особено внимание на риска от сплашване и отмъщение и на необходимостта да се защитят достойнството и физическата неприкосновеност на жертвите на тероризъм, включително по време на разпит и при даване на показания (член 25 от Директивата относно борбата с тероризма).

В член 18 от Директивата за правата на жертвите се описва по-подробно правото на защита: Държавите членки гарантират наличието на мерки за защита на жертвите и членовете на тяхното семейство от:

- вторично и повторно виктимизиране;
- сплашване и от отмъщение;
- риска от емоционално или психическо страдание;

и за защита на достойнството на жертвите по време на разпит и при даване на показания.

Освен това държавите членки гарантират, че в хода на наказателното производство компетентните органи могат да предприемат подходящи мерки за защита на неприкосновеността на личния живот, включително на личните характеристики и изображенията на жертвите и на членовете на тяхното семейство (член 21 от Директивата за правата на жертвите).

Съгласно член 19, параграф 1 от тази директива от държавите членки се изисква да създадат необходимите условия за избягване на контакт на жертвите, а при необходимост и на членовете на тяхното семейство, и извършителя на престъплението в помещенията, в които се провежда наказателното производство (освен когато наказателното производство изисква такъв контакт).

Правото на защита на жертвите в хода на разследването в наказателното производство е уточнено в член 20 от Директивата за правата на жертвите. Държавите членки гарантират, че в хода на разследването в наказателното производство:

а) разпитите на жертвите се провеждат без неоснователно забавяне;

б) броят на разпитите на жертвите е сведен до минимум, като разпитите се провеждат само доколкото това е абсолютно необходимо за целите на разследването в наказателното производство;

в) жертвите може да бъдат придружавани от законния си представител или от друго лице по свой избор, освен ако не е било взето обосновано решение в обратния смисъл;

г) медицинските прегледи са сведени до минимум и се извършват само когато това е абсолютно необходимо за целите на наказателното производство.

Специфичните нужди от защита следва да се установят чрез индивидуална оценка на жертвите (член 22 от Директивата за правата на жертвите). Необходимо е да се извърши навременна и индивидуална оценка, за да се установи дали и до каква степен жертвата би се ползвала от специални мерки в хода на наказателното производство съгласно предвиденото в членове 23 и 24, поради особената ѝ уязвимост по отношение на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение.

При индивидуалната оценка се отчитат (член 22, параграф 2):

а) личните характеристики на жертвата;

б) видът или характерът на престъплението; и

в) обстоятелствата на престъплението.

В рамките на индивидуалната оценка се обръща особено внимание на жертвите на тероризъм (член 22, параграф 3).

В хода на разследването в наказателното производство за жертвите със специфични нужди от защита се предоставят следните мерки (член 23, параграф 2):

а) извършване на разпитите на жертвата в помещения, предназначени или адаптирани за тази цел;

б) извършване на разпитите на жертвата от или посредством професионалисти, специално обучени за тази цел;

в) извършване на всички разпити на жертвата от едни и същи лица, освен ако това не противоречи на доброто правораздаване.

За жертвите със специфични нужди от защита в хода на съдебното производство са налице следните мерки (член 23, параграф 3):

а) мерки за избягване на визуалния контакт между жертвите и извършителите, включително при представянето на доказателства, които мерки се осъществяват с подходящи средства, включително чрез използване на комуникационни технологии;

б) мерки, с които се гарантира, че жертвата може да бъде изслушана, без физически да присъства в съдебната зала, по-специално чрез използването на подходящи комуникационни технологии;

в) мерки, с които да се избегне ненужно разпитване на жертвата относно личния ѝ живот по въпроси, които не са свързани с извършеното престъпление; и

г) мерки, които позволяват провеждането на заседание при закрити врати.

Защитата от вторично виктимизиране и защитата на неприкосновеността на личния живот на жертвите на тероризъм са описани по-подробно в точки 1.6 и 1.7. Защитата на децата жертви е разгледана в точка 2.2.

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

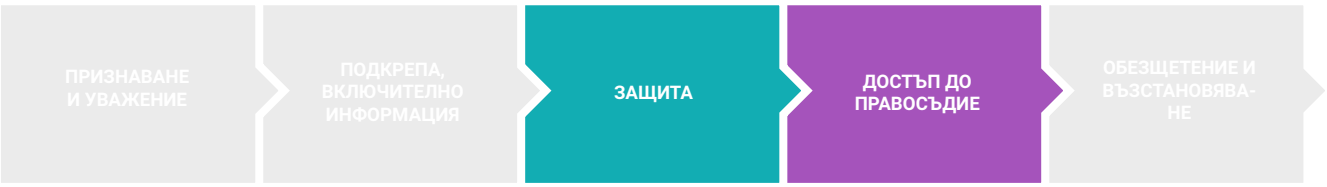

1.6 ПРАВА НА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ: ВТОРИЧНО ВИКТИМИЗИРАНЕ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Вторичното виктимизиране се разглежда в редица членове от Директивата за правата на жертвите.

Подкрепата от службите за подкрепа на жертвите следва да включва съвети относно риска и предотвратяването на риска от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение (освен ако тези съвети не се предоставят от други публични или частни служби) (член 9, параграф 1, буква д)). Без да се засяга правото на защита, държавите членки трябва да гарантират наличието на мерки за защита на жертвите и членовете на тяхното семейство от вторично виктимизиране (член 18). Индивидуалната оценка на жертвите, описана в член 22, следва да се използва, за да се установи (наред с другото) дали те биха се възползвали от специални мерки в хода на наказателното производство, поради особената им уязвимост към вторично виктимизиране.

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

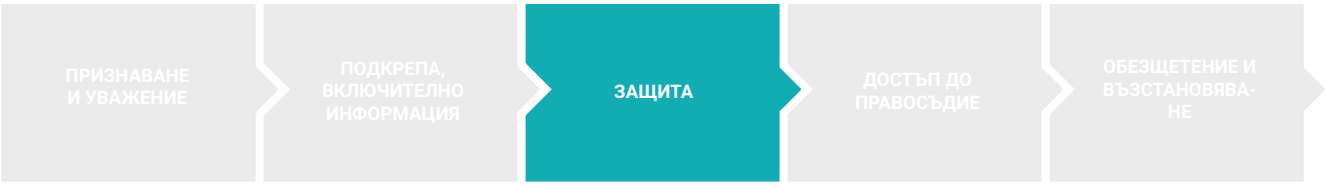

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Терористичните нападения водят до смъртни случаи, физически и психологически увреждания или материални щети, които засягат замесените лица. Това се нарича първично виктимизиране: преките последици от акта на насилие. Ако след нападението жертвите получат лоша или неадекватна помощ от персонала и институциите, които отговарят за тяхната грижа (публичните органи, екипите за спешно реагиране, държавните

служби за сигурност, социалните работници, адвокатите), страданието им може да се влоши. Това е известно като вторично виктимизиране, повторно виктимизиране или двойно виктимизиране.

Причини

Въздействието на нападението върху жертвите може да бъде усилено по много начини:

- повтаряне на показания при полицейски разпити;
- липса на информация;
- държавни, полицейски или болнични служители, заети единствено с непосредствените събития, които не обръщат внимание на шока, преживян от жертвите;
- експерти, поставящи под въпрос надеждността или психичното здраве на жертвите;
- забавяне в съдебните процедури; среща с терористите в съдебната зала; необходимост да опишат публично и в детайли своето травматично преживяване;
- медийно внимание;
- липса на подкрепа от хората на работното място, в училище, университета.

Лица, процедури, инфраструктури

Вторично виктимизиране може да настъпи от начина, по който хората се държат или се отнасят към жертвите, или от процедурите и инфраструктурите, с които жертвите взаимодействат. Системите за подкрепа могат да предотвратят и смекчат тези негативни последици. Въпреки това, тъй като самите системи могат да доведат до вторично виктимизиране, те следва да бъдат променени, за да намалят или премахнат вероятността за това. Например, за да се избегне вторично виктимизиране от среща лице в лице, при определени обстоятелства — например когато се разпитват деца — разпитите могат да бъдат записани на видео и приети като доказателство.

Липса на отговор

Вторичното виктимизиране може да се дължи и на липсата на институционален отговор (или недостатъчен институционален отговор) на терористичното нападение. Изоставянето от институциите може да влоши психологическите травми на жертвите или да удължи тяхното действие. То може да засили чувството на самота у жертвите и техните семейства и да повиши чувството на недоверие към обществото (включително институциите). Може да доведе дори до отхвърляне на потенциална — допустима — помощ или до задълбочаване на тяхната социална изолация и унижение.

Основни съвети

Всички специалисти, които контактуват с жертвите, следва да вземат под внимание следните основни съвети:

- да са наясно, че негативните преживявания имат сериозни последици за здравето и поведението на жертвите на тероризъм, и да знаят какво да направят, за да им помогнат да се възстановят;
- да разпознават признаците и симптомите на травма при жертвите и техните семейства;
- да предоставят отговор (политики, процедури и практики), който отчита изцяло всички познания за травматичните преживявания, и да се опитат активно да избягват повторното виктимизиране;

Вторичното виктимизиране може да бъде предотвратено, като се осигури обучение за всички професионалисти.

Вторично травматизиране

Вторичното виктимизиране се различава от вторичното травматизиране. Последното може да настъпи, когато дадено лице е подложено на контакт с хора, които също са травматизирани, или на смущаващи описания на травматични събития от оцелял.

Допълнителни източници:

– Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide (Жертвите на тероризъм. Ръководство за осигуряване на качествена помощ)

1.7 ПРАВА НА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ: НЕПРИКОСНОВЕНОСТ НА ЛИЧНИЯ ЖИВОТ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Жертвите на тероризъм имат право на защита на неприкосновеността на личния им живот.

Държавите членки гарантират, че в хода на наказателното производство компетентните органи ще предприемат подходящи мерки за защита на неприкосновеността на личния живот, включително на личните характеристики и изображенията на жертвите и на членовете на тяхното семейство (член 21, параграф 1 от Директивата за правата на жертвите).

За да защитят неприкосновеността на личния живот, личната неприкосновеност и личните данни на жертвите, държавите членки, като зачитат свободата на словото и свободата на информация и свободата на медиите и медийния плурализъм, насърчават медиите да вземат мерки за саморегулиране (член 21, параграф 2).

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

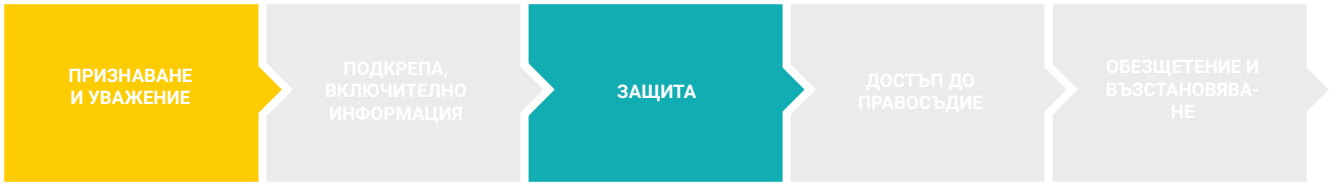

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Правителството и медиите

Макар и правителствата да могат да се съгласят, че с разностранните си роли (социалните) медии могат да бъдат стратегически ресурс по време на криза, намирането на правилния тон в комуникацията с тях е предизвикателство. За да могат да практикуват изпращането на надеждни и същевременно уважителни съобщения, да предотвратяват разпространението на слухове и да допринасят за признаването на засегнатите от

терористични нападения, държавните служители трябва да осъществяват усилена комуникация с медиите.

С цел да улеснят комуникацията държавните органи могат да поемат инициативата да се обърнат към медиите след терористично нападение. За да се извлече възможно най-доброто от връзката обаче, следва да се определят комуникационни рамки, да се подготвят ключови съобщения и да се съгласува графикът на съобщенията за медиите.

Трябва да има баланс между зачитането на неприкосновеността на личния живот и нуждите на жертвите и техните роднини и информирането на обществеността по медийните канали. Информацията от правителствените източници трябва да зачита достойнството и сигурността на жертвите, особено на децата. Трябва да се избягва настъпването на вторично виктимизиране. В средносрочен и дългосрочен план на жертвите и родините следва да се предоставя персонализирана информация , преди даден официален доклад да се направи публично достояние чрез медийните канали.

Социалните медии, гражданските журналисти, блогърите и влогърите станаха важна част от медийния пейзаж, но те не се придържат автоматично към правилата и принципите, които традиционните медии са разработили през годините. Може да се наложи правителствата да обмислят как да насърчат саморегулирането на тези нови елементи от медийния пейзаж — напр. по отношение на споделянето на изображения на жертви или текущи операции.

Жертвите и медиите

Макар че изказването в медиите може да бъде овластяващо за жертвите и полезно за широката общественост, натрапчивото медийно внимание може да наруши неприкосновеността на личния им живот и да повлияе отрицателно на живота на представените лица дори и в бъдеще. Информацията може да бъде (стане) изопачена или манипулирана от журналисти или други лица, използващи новинарски кадри. На жертвите следва да се предоставят насоки, ако има такива и към които журналистите и редакторите се придържат, за взаимодействие с медиите.

Всички жертви следва да бъдат третирани с достойнство и уважение от страна на медиите, които трябва да спазват принципа „да не се нанасят вреди“, когато се обръщат към жертвите. Преди провеждането на интервю трябва да бъде получено информирано съгласие на жертвите , тъй като те имат право да откажат да бъдат интервюирани, да бъдат заснемани или да бъде публикувана снимка, на която могат да бъдат ясно идентифицирани. Фотографите и видеооператорите трябва да се уверят, че не нарушават неприкосновеността на личния живот на жертвите и не ги травматизират повторно.

Организациите за подкрепа на жертвите могат да помогнат на жертвите да се подготвят за интервюта, които се провеждат непосредствено след нападението или на по-късна дата. Подкрепящият персонал следва да се увери, че правата на неприкосновеност на личния живот на жертвите се спазват и че всяко съобщение ще допринесе за признаването на жертвите и техните нужди.

Жертвите и социалните медии

Каналите в социалните медии осигуряват директна връзка в реално време с други лица. Жертвите могат да използват социалните медии, за да споделят своите преживявания след терористичното нападение. Тези разкази могат да помогнат на жертвите да си изяснят емоциите, действията и въздействието на травмата върху техния живот. След нападението в Ютьоя всички засегнати от него се възползваха от мемориалните стени в социалните мрежи, за да почетат паметта на починалите. Съобщенията за единство и подкрепа от правителството, институциите и общностите, които се споделят в социалните медии, могат допълнително да подпомогнат възстановяването на жертвите след нападение.

Недостатъкът на социалните медии също трябва да се подчертае: те могат да бъдат използвани за „анонимно“ разпространение на омраза, расистки коментари и други подобни, доколкото не всички снимки, истории, видеоклипове и теории, циркулиращи в социалните медии по отношение на дадено нападение, са надеждни. Излагането на такова съдържание може да възпрепятства възстановяването на жертвите. И на последно място, използването на излъчването на живо (live streams) в социалните медии може да постави засегнатите в светлината на прожекторите — понякога по (неволно) недостоен начин.

Невъзможно е жертвите да бъдат предпазени изцяло от социалните медии. С повишаването на осведомеността от страна на организациите за подкрепа на жертвите и други лица може да се даде възможност на жертвите да направят информиран избор за това колко, как и кога да се изложат на интернет дискусии относно нападението и да участват в тях.

Допълнителни източници:

- IPSO - Guidance for journalists and editors (Насоки за журналисти и редактори)
- RAN (2018) Delivering Effective Testimonials (EN) (Как да направите ефективен разказът си на участник)
- RAN (2018) Checklist Shaping Your Testimonial (EN) (Контролен списък. Как да оформите своя разказ на участник)
- Frey (2018) Victims' Use of Social Media during and after the Utøya Terror Attack: Fear, Resilience, Sorrow and Solidarity (Употребата на социални медии от страна на жертвите по време и след терористичното нападение в Ютьоя: страх, устойчивост, скръб и солидарност)
- France24 (2015) Comment vérifier les images des réseaux sociaux? (Как да проверите достоверността на изображенията в социалните медии?)
- UNESCO (2017) Terrorism and the Media: A handbook for journalists (ЮНЕСКО (2017 г.), Тероризмът и медиите: Ръководство за журналисти)

1.8 ПРАВА НА ЖЕРТВИТЕ ВЪВ ВРЪЗКА С ДОСТЪПА ДО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Съгласно член 12, параграф 1 от Директивата относно обезщетението се изисква разпоредбите за достъп до обезщетение в презграничните случаи да се прилагат въз основа на действащите в държавите членки режими за обезщетение на жертвите на предумишлени тежки престъпления, извършени на тяхна територия. Съгласно член 12, параграф 2 от държавите членки се изисква да гарантират, че техните национални разпоредби предвиждат режими за справедливо и подходящо обезщетение на жертвите на тежки предумишлени престъпления, извършени на тяхна територия.

Държавите членки гарантират, че след първия контакт с компетентния орган жертвите получават без ненужно забавяне информация по какъв начин и при какви условия могат да получат обезщетение (член 4, параграф 1, буква д) от Директивата за правата на жертвите). Службите за подкрепа на жертвите осигуряват информация, съвети и подкрепа за получаване на достъп до националните системи за обезщетение за претърпени вреди от престъпление (член 9, параграф 1, буква а).

Наличните услуги за подкрепа на жертвите на тероризъм включват поверителна, безплатна и лесно достъпна помощ за жертвите на тероризъм при подаването на молбите за обезщетение, предвидени в националното право на съответната държава членка (член 24, параграф 3 от Директивата относно борбата с тероризма).

Държавите членки гарантират, че жертвите на тероризъм, които пребивават постоянно в държава членка, различна от тази, в която е извършено терористичното престъпление, имат достъп до информация относно схемите за обезщетение в държавата членка, в която е извършено терористичното престъпление. Те предприемат подходящи действия, за да гарантират реалния достъп на жертвите на тероризъм до тази информация (член 26, параграф 1).

В съображение 28 от Директивата относно борбата с тероризма се пояснява, че помощта във връзка с молбите за обезщетение на жертвите не засяга, а е в допълнение към помощта, която жертвите на тероризъм получават от органите за помощ в съответствие с Директивата относно обезщетението. Това не засяга националните правила относно правното представителство за исковете за обезщетение, включително чрез механизми за правна помощ и други имащи отношение национални правила относно обезщетенията.

В член 16 от Директивата за правата на жертвите се предвижда жертвите да имат право да получат решение за обезщетение от извършителя на престъплението в хода на наказателното производство.

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

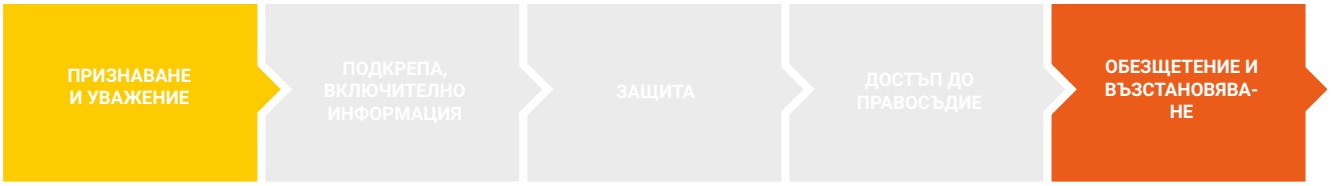

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Обезщетение от държавата

Специалният съветник Ж. Милке на бившия председател на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер проучи основните причини за проблемите, с които се сблъскват жертвите, когато търсят обезщетение. Тя установи, че съществуват трудности при достъпа до правосъдие или обезщетение от държавата поради липса на информация, недостатъчна подкрепа и прекалено ограничителни критерии за допустимост или процедурни пречки.

Жертвите на престъпления могат да отправят молба и да получат обезщетение едва в края на много дълга процедура. Тази процедура преминава през различните фази на наказателното и, често допълнително, гражданското или административното производство, за да завърши с още една процедура, по време на която жертвите могат да поискат обезщетение от държавата. Достатъчно е да се обърка само един елемент в някой от предходните етапи, за да се пропусне възможността жертвите да получат обезщетение от държавата.

Обезщетение от извършителя

Макар в случаите на терористични нападения да съществува правото да се търси обезщетение от извършителя, извършителите често са мъртви, а лицата, които са подведени под съдебна отговорност, често нямат финансовите възможности да обезщетят своите жертви.

Извънредни плащания

Специалният съветник Ж. Милке препоръчва извънредните плащания за жертвите на тероризъм с цел покриване на първоначални разходи (пътни разноски на семействата, разходи за погребение и др.) да се извършват в срок от 15 до 30 дни след извършването на умишления акт на насилие. Тя заяви, че това би довело до съществено подобрение за жертвите. Тя описва Френския гаранционен фонд за жертви на тероризъм и други престъпни деяния (FGTI) като идеален пример за система за извънредни плащания, с която се гарантира, че плащанията могат да се извършват в рамките на седмици след нападение.

Друг пример е германската система за обезщетение за затруднение („Härteleistungen“). Чрез тази система извънредните плащания могат да бъдат изплатени в рамките на една седмица от подаването на молбата като неразделна част от финансовата подкрепа.

Опростяване и цифровизиране

Специалният съветник Ж. Милке освен това препоръча (препоръка № 28) опростяване и цифровизиране на националната процедура за обезщетение.

Опростяването може да се постигне чрез намаляване на броя на документите, необходими за успешно кандидатстване; цифровизиране на документацията; оказване на съдействие за превода на документи (безплатно за жертвата); улесняване на онлайн системите за подаване на молби за обезщетение; и създаване на онлайн чат и/или гореща телефонна линия, където жертвите могат да потърсят указания относно процедурата.

Наличието на цифрово досие за обезщетенията може да облекчи административната тежест за жертвите. Установяването на общи доказателствени изисквания за основните видове вреди би допринесло за равното третиране на трансграничните жертви и за прилагането на общи стандарти. И накрая, наличието на общ формуляр за кандидатстване, включително общи доказателствени критерии и критерии за допустимост, които да се използват от жертвите при кандидатстване за обезщетение по трансгранични дела, би увеличило достъпа до подходяща информация, както и осведомеността относно схемите за обезщетение на жертвите по трансгранични дела.

Справедливо и подходящо

Между държавите — членки на ЕС, съществуват различия по отношение на организацията на националните схеми за обезщетение. Това води до различни нива на обезщетение и различна ефективност на механизмите за обезщетение в целия Европейски съюз. Тази липса на минимални стандарти засяга правото на жертвите на тероризъм на обезщетение.

В дело C-129/19 Съдът на Европейския съюз изясни обхвата на Директивата относно обезщетението от 2004 г. Съдът заяви, че съгласно Директивата относно обезщетението държавите членки трябва да предоставят обезщетение на всички жертви на извършено с насилие умишлено престъпление, извършено на тяхна територия, включително на тези с обичайно пребиваване в тази държава членка. Във връзка с критериите за определяне на характера на обезщетението от държавата като „справедливо и подходящо“, по

смисъла на Директивата относно обезщетението, Съдът поясни, че обезщетението не трябва да обхваща цялостно поправяне на вредите, но размерът му не може да е чисто символичен.

Внезапен наплив

Освен това специалният съветник Ж. Милке препоръча държавите членки да разполагат със справедливи и подходящи национални схеми за обезщетение, които да функционират ефективно с протоколи за плавно управление при внезапен наплив на искания след масово виктимизиране, като например терористично нападение.

Стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.)

В изготвената от Европейската комисия стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.) се посочва, че Европейската комисия ще извършва наблюдение и оценка на законодателството на ЕС в областта на обезщетението (което включва обезщетението от държавата и обезщетението от извършителя на престъплението) и ако е необходимо, ще предложи мерки за допълване на тази рамка до 2022 г.

Описани са редица ключови действия за държавите членки:

- оценка на националните режими за обезщетение и отстраняване на съществуващи процесуални пречки при необходимост;
- гарантиране, че в националните бюджети е предвидена справедливо и подходящо обезщетение от държавата за тежки предумишлени престъпления, включително по отношение на терористични актове;
- гарантиране на пълното прилагане на Регламента, взаимно признаване на актове за обезпечаване и конфискация, и по-специално на разпоредбите относно връщането на имущество на жертвите и обезщетението на жертвите;
- предприемане на действия за гарантиране, че жертвите не са изложени на вторично виктимизиране по време на процедурата за предоставяне на обезщетение;
- улесняване за еднакъв достъп до информация относно националните режими за обезщетение (създаване на интерактивни, достъпни и лесни за използване уебсайтове);
- гарантиране, че персоналът на националните органи по обезщетение е наясно с правата и нуждите на жертвите, така че да се избегне повторно виктимизиране;
- сътрудничество с други държави членки по трансгранични случаи в рамките на съответните структури на ЕС.

Ключови действия за други заинтересовани страни:

- Европейската мрежа за правата на жертвите и европейската мрежа от национални точки за контакт относно обезщетението — проучване на начини за подобряване на сътрудничеството помежду им и за повишаване на ефикасността на последната;
- организации за подкрепа на жертвите — работа с националните органи по обезщетение с цел предлагане на подкрепа, обмен на най-добри практики и дейности за взаимно обучение.

Системи за обезщетение в държавите членки

Строгите критерии за допустимост могат да възпрепятстват жертвите на тероризъм да кандидатстват за обезщетение. Някои държави членки разполагат със специфични режими за обезщетение или с гъвкави процедури за кандидатстване за жертвите на тероризъм — ако са били изложени на широкомащабна атака или чести прояви на тероризъм. Някои държави членки са въвели отделен режим за обезщетение на жертвите на тероризъм, различен от този за обезщетение на жертви на други тежки умишлени престъпления (например Испания или Франция), или по-гъвкави процедури (например Белгия) в рамките на същия режим за обезщетение.

Допълнителни източници:

- Директива 2004/80/ЕО на Съвета относно обезщетението на жертвите на престъпления
- Решение на Съда от 16 юли 2020 г., Presidenza del Consiglio dei Ministri/BV, C-129/19, EU:C:2020:566
- Milquet (2019) Strengthening Victims' Rights: From Compensation to Reparation (Засилване на правата на жертвите: от обезщетение към възстановяване)
- Европейска комисия (2020 г.), Стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.)
- Портал за електронно правосъдие: Национални режими за обезщетение на държавите от ЕС
- Fonds de Garantie des Victimes (Гаранционен фонд за жертви на тероризма и други престъпни деяния)
- «Härteleistungen» или обезщетение за затруднение
- Декларация за въздействието на престъплението върху жертвата: предявяване на иск за обезщетение срещу извършителите

2. РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ОПРЕДЕЛЕНИ ГРУПИ ЖЕРТВИ

2.1 ТРАНСГРАНИЧНИ ЖЕРТВИ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Правата на трансграничните жертви се разглеждат в трите директиви, които имат отношение към жертвите на тероризъм.

Съгласно член 17 от Директивата за правата на жертвите от държавите членки се изисква да гарантират, че компетентните им органи могат да предприемат подходящи мерки за свеждане до минимум на трудностите, които възникват, когато жертвата пребивава в държава членка, различна от тази, в която е извършено престъплението, най-вече по отношение на организацията на производството.

За тази цел органите на държавата членка, в която е извършено терористичното нападение, по-специално могат:

а) да вземат показания от жертвата непосредствено след терористичното нападение;

б) да осигурят, когато е възможно, видеоконферентна и телефонна конферентна връзка за жертвите, пребиваващи в чужбина.

Държавите членки предоставят на жертвите, участващи в наказателното производство, възможност да си възстановят разходите, направени в резултат на активното им участие в наказателното производство, в зависимост от ролята им в съответната наказателноправна система. Условията или процесуалните правила, съгласно които разходите на жертвите могат да бъдат възстановени, се определят от националното право (член 14 от Директивата за правата на жертвите).

Съгласно член 26 от Директивата за правата на жертвите от държавите членки се изисква да предприемат необходимите действия, за да се улесни сътрудничеството помежду им с цел подобряване на достъпа на жертвите до правата, установени в Директивата и в националното право. Това сътрудничество е насочено най-малкото към:

а) обмен на най-добри практики;

б) консултации в отделни случаи; и

в) съдействие на европейските мрежи, които се занимават с въпроси, пряко свързани с правата на жертвите.

Съгласно член 1 от Директивата за обезщетението от държавите членки се изисква да гарантират, че при тежко умишлено престъпление, което е извършено в държава членка, различна от тази, в която ищецът пребивава, жертвата има право да предяви своя иск пред орган или друга служба на държавата на обичайно пребиваване.

Държавите членки гарантират, че жертвите на тероризъм, които пребивават постоянно в държава членка, различна от тази, в която е извършено терористичното престъпление, имат достъп до информация относно своите права, наличните услуги за подкрепа и схеми за обезщетение в държавата членка, в която е извършено терористичното престъпление. Съответните държави членки предприемат подходящи действия за улесняване на сътрудничеството между своите компетентни органи или образувания, предоставящи специализирана подкрепа, за да гарантират реалния достъп на жертвите на тероризъм до тази информация (член 26, параграф 1 от Директивата относно борбата с тероризма).

Освен това държавите членки гарантират, че всички жертви на тероризъм разполагат с достъп до:

а) емоционална и психологическа подкрепа, например подкрепа при претърпяна травма и консултации;

б) предоставяне на съвети и информация по всички съответни правни, практически и финансови въпроси, включително съдействие за упражняване на правото на информация;

на територията на държавата членка, в която пребивават постоянно, дори ако терористичното престъпление е извършено в друга държава

членка (член 26, параграф 2).

Съгласно съображение 30 от Директивата относно борбата с тероризма от държавите членки се изисква да предприемат подходящи действия за улесняване на сътрудничеството помежду им с цел да се гарантира, че жертвите на тероризъм, постоянно пребиваващи в държава членка, различна от тази, в която е извършено терористичното престъпление, имат реален достъп до информация. Освен това държавите членки следва да гарантират, че жертвите на тероризъм имат достъп до услуги за дългосрочна подкрепа в държавата членка на постоянното си пребиваване дори ако терористичното престъпление е извършено в друга държава членка.

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

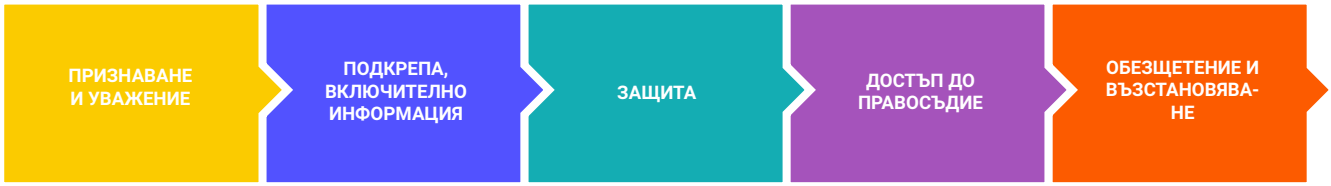

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Единни звена за контакт с жертвите на тероризъм

Препоръчва се всяка държава — членка на ЕС, да номинира национални единни звена за контакт с жертвите на тероризъм. Тези единни звена за контакт, избирани на правителствено равнище, следва да играят съществена роля за улесняване на бързото и ефективно сътрудничество между съответните органи на държавата членка, в която е извършено нападението, и държавата членка на пребиваване на жертвата.

Отвъд границите на Европейския съюз

В случай на терористично нападение в ЕС съществуващите структури могат да бъдат полезни и по отношение на трети държави. Например за гражданите на трети държави, които са станали жертва на нападения в ЕС, както и за гражданите на ЕС, които са станали жертва на нападения извън ЕС.

Допълнителни източници:

- Cellule nationale Victimes (2020) Guide pour les victimes belges d'une attaque terroriste à l'étranger (Ръководство за белгийските граждани, станали жертва на терористично нападение в чужбина)
- Доклад на германското председателство (2020 г.), Актуалното състояние по отношение на подкрепата на жертвите на тероризъм, особено в трансгранични ситуации

2.2 ДЕЦА

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Държавите членки гарантират, че при прилагането на Директивата за правата на жертвите, когато жертвата е дете, висшият интерес на детето е от първостепенно значение и се преценява индивидуално. Възприема се адаптиран към детето подход, който е надлежно съобразен с неговата възраст, зрялост, неговите възгледи, нужди и опасения. Детето и носителят на родителска отговорност или друг негов законен представител, ако има такъв, се информират за всички мерки или права, които са специално насочени към детето (член 1, параграф 2 от Директивата за правата на жертвите).

За децата жертви се счита, че имат специфични нужди от защита поради своята уязвимост към вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение. Те подлежат на индивидуална оценка (член 22, параграф 4).

Съгласно член 24 от същата директива от държавите членки се изисква да гарантират, че когато жертвата е дете:

а) в хода на разследването в наказателното производство всички разпити на детето жертва могат да бъдат записвани аудио-визуално и тези записани разпити могат да се използват като доказателство в наказателното производство;

б) в зависимост от ролята на жертвите в съответната наказателноправна система компетентните органи назначават специален представител на детето жертва в хода на разследването и наказателното производство, когато според националното право на лицата, упражняващи родителска отговорност, не се позволява да представляват детето жертва поради конфликт на интереси между тях и детето жертва или когато детето жертва не е придружено или е отделено от семейството си;

в) когато детето жертва има право на адвокат, то има право да получава правни консултации и да бъде представлявано от свое име в производството, когато има или може да има конфликт на интереси между детето жертва и лицата, упражняващи родителска отговорност.

Освен това държавите членки гарантират, че компетентните органи могат да предприемат всички законосъобразни мерки за предотвратяване на публичното разпространяване на информация, която би могла да доведе до идентифициране на дете жертва (член 21, параграф 1 от Директивата за правата на жертвите).

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

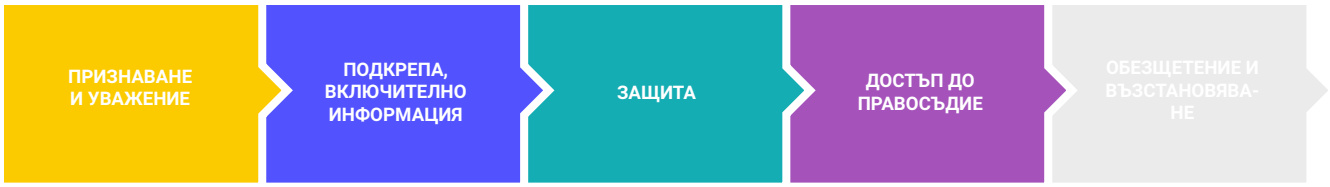

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Повечето деца реагират разумно и адекватно при бедствие, особено ако усещат защита, подкрепа и стабилност от страна на своите родители и други доверени възрастни. Подобно на възрастните при тях може да се прояви широк спектър от реакции след терористично нападение: главоболие и стомашни болки. Трябва да се отбележи, че страховете на децата може да са породени и от въображението им, тъй като за разлика от възрастните те не са толкова способни да преценят кои страхове са реални и кои не; страховете им обаче следва да се вземат насериозно. Информацията за децата и юношите следва да се предоставя по съответстващ на възрастта начин. По отношение на децата жертви на тероризъм: не забравяйте да попитате и за здравето и благосъстоянието на техните братя и/или сестри.

Взаимодействие между полагащите грижи и децата

Изглежда, че симптомите на посттравматичен стрес при родителите увеличават риска от симптоми на посттравматичен стрес при децата и обратно. Важно е да се оцени здравето както на децата, така и на родителите, дори само някой от тях да е бил изложен на нападение. Родителите може да не са в състояние да изтълкуват реакциите на детето си и може да наказват децата за необичайно поведение, като например слабо представяне в училище.

Роля на училищата и детските градини

Училищата и детските градини могат да помогнат за установяване на здравословните проблеми на децата и по-слабото им представяне. Оценката на поведението и представянето на децата в училище и по време на социални активности може да бъде важен фактор за установяване на нуждаещите се от помощ. Учителите, училищните медицински сестри или училищният психолог може да изиграят ключова роля в подкрепата на травматизираните деца и младежи. Децата със симптоми на постравматичен стрес може да изпитват затруднения да се концентрират, което води до по-слабо представяне в училище, увеличаване на психичните проблеми и начало на непрекъснат цикъл от проблеми, свързани със стреса. Училищният персонал може да се нуждае от указания как да окаже подкрепа на такива деца. Може да е уместно младите и подрастващите жертви да бъдат насочени към специализирани агенции за подкрепа, които разполагат със специфичен опит в работата с тези възрастови групи.

Допълнителни източници:

- Kar (2009) Psychological impact of disasters in children: review of assessment and interventions (Психологическото въздействие на бедствията при децата: преглед на оценката и интервенциите
- Pfefferbaum, B., Jacobs, A., Griffin, N. & Houston, J. B. (2015) Children's Disaster Reactions: the Influence of Exposure and Personal Characteristics (Реакциите на децата при бедствие: влияние на бедствието и индивидуални характеристики)
- Hamblen (2019), Terrorist Attacks and Children (Терористичните нападения и децата)
- The terror attack: Experience and reactions among Utøya survivors (Терористичното нападение: Преживяното и реакциите сред оцелелите от Ютьоя)

3. ОРГАНИЗИРАНЕ НА ПОДКРЕПА

3.1 ПОДГОТОВКА И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ПОДКРЕПАТА ЗА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИСТИЧНИ НАПАДЕНИЯ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

В член 25, параграф 5 от Директивата за правата на жертвите се посочва, че в зависимост от функциите на практикуващото лице и от естеството и равнището на контактите, които то има с жертвите, с обучението се цели да се даде възможност на практикуващото лице да разпознава жертвите и да се отнася към тях с уважение, професионализъм и по недискриминационен начин.

Съгласно член 25, параграф 1 от държавите членки се изисква да гарантират, че служителите, които има вероятност да влязат в контакт с жертви, например полицейските и съдебните служители, получават общо и специализирано обучение Съгласно член 25, параграф 2 държавите членки се задължават да осигуряват както общо, така и специализирано обучение с цел повишаване на осведомеността на съдиите и прокурорите относно нуждите на жертвите. Освен това съгласно член 25, параграф 3 държавите членки се задължават да препоръчват на структурите, които отговарят за обучението на адвокати, да осигуряват както общо, така и специализирано обучение с цел повишаване на осведомеността на адвокатите относно нуждите на жертвите.

Посредством своите публични служби или като финансират организации за подкрепа на жертвите, държавите членки насърчават инициативи, които дават възможност на предоставящите услуги за защита на жертвите и услуги за възстановително правосъдие да получават адекватно обучение до ниво, подходящо за контактите им с жертвите, и да спазват професионални стандарти, гарантиращи, че тези услуги се предоставят безпристрастно, с уважение и професионализъм (член 25, параграф 4).

Съгласно член 24, параграф 4 от Директивата относно борбата с тероризма от държавите членки се изисква да гарантират, че съществуват механизми или протоколи, позволяващи да се установят услуги за подкрепа на жертвите на тероризъм в рамките на националните инфраструктури за реагиране при спешни ситуации. Тези механизми или протоколи предвиждат координация на съответните власти, агенции и органи с цел да се отговори по всеобхватен начин на нуждите на жертвите и членовете на техните семейства непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо, включително адекватни средства, позволяващи идентификация и комуникация с жертвите и техните семейства.

Държавите членки следва да гарантират, че в рамките на тяхната инфраструктура за реагиране при извънредни ситуации се осигурява цялостно покриване на специфичните потребности на жертвите на тероризъм непосредствено след терористичната атака и колкото е необходимо след това. За тази цел държавите членки могат да създадат единен и постоянно актуализиран уебсайт с цялата необходима информация, в допълнение към център за спешна подкрепа, който да осигурява психологическа първа помощ и емоционална подкрепа за жертвите и членовете на техните семейства (съображение 29 от Директивата относно борбата с тероризма).

Службите за подкрепа следва да отчитат факта, че нуждите на жертвите на тероризъм може да се променят с течение на времето. Поради това държавите членки следва да гарантират, че службите за подкрепа насочват работата си най-малко към емоционалните и психологическите нужди на най-уязвимите жертви на тероризъм, и ще уведомяват всички жертви за наличието на допълнителна емоционална и психологическа подкрепа, включително подкрепа и консултации при претърпяна травма (съображение 29 от Директивата относно борбата с тероризма).

ПОДГОТОВКА И ОБУЧЕНИЕ — ДОБРИ ПРИМЕРИ И ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Готовността може да се определи като способността или капацитета да се отговори на нуждите и проблемите на жертвите на терористично нападение. За нея се изисква планиране, сътрудничество и обучение.

Планиране и сътрудничество

Правителствата, екипите за спешно реагиране, болничните и психиатричните заведения и организациите за подкрепа на жертвите следва да работят заедно за създаване на всеобхватна рамка на мерките за реагиране. Повечето съществуващи рамки вземат под внимание следното: 1) плановете, протоколите, договорите и взаимните споразумения; 2) наличното оборудване и оборудването от първостепенно значение; 3) наличния персонал и персонала от първостепенно значение; 4) управлението, контрола и координацията; 5) комуникацията при кризи; 6) обществената ангажираност; 7) безопасността и сигурността; 8) приемствеността и прехода; 9) знанията и уменията и 10) финансирането.

Развитието на стабилна мрежа (от горепосочените субекти) и непрекъснатият обмен на информация в етапите на планиране и подготовка са от решаващо значение за успешната подкрепа на жертвите на терористично нападение.

Обучение

Обучението на специалисти от правоприлагащите органи, управлението (на национално, регионално и местно равнище), здравеопазването и социалните грижи, НПО и агенциите за подкрепа гарантира, че персоналът ще притежава уменията, необходими при осъществяване на контакт с жертвите.

Чрез обучението се внедряват познания относно практиките, политиките и процедурите при извънредно положение, както и се подобряват цялостната компетентност и увереност. Сред другите предимства са по-доброто разбиране на индивидуалните роли и ролите на партньорите; откриването на пропуски или ограничения в плановете, протоколите или процедурите; и създаването на възможности за споделяне на опит. Изпитването и упражняването на мерките за реагиране при извънредни ситуации може също да се използват, за да се свърже обучението с резултатите от предходни ситуации.

Изготвената от Европейската комисия стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.) ще наблюдава прилагането на правилата на ЕС чрез предоставяне на дейности за обучение на участниците, влизащи в контакт с жертвите, като например съдебните органи и други служители в съдебната сфера: адвокати, прокурори, съдебни служители и служители в местата за лишаване от свобода и в пробационните служби. По този начин Комисията ще укрепи своето сътрудничество с Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN). Комисията също така ще насърчи по-добро разбиране на правата на жертвите, както и подобрени методи на комуникация с жертвите сред правоприлагащите органи със съдействието на Агенцията на Европейския съюз за обучение в областта на правоприлагането (CEPOL).

ФАЗА НА СПЕШНО РЕАГИРАНЕ — ДОБРИ ПРИМЕРИ И ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

След обявяването на извънредната ситуация се извършва оценка на нуждите. Въз основа на оценката на нуждите се предприемат ответни мерки, като ключовите участници (организациите за подкрепа на жертвите, Червеният кръст и др.) се уведомяват за техните задачи. При специфични обстоятелства може да се наложи включване на допълнителни участници. Всички участници трябва да са наясно с ролята си в рамката на мерките за реагиране при кризи и от всички служби се очаква да си сътрудничат. Управлението, контролът и координацията (планирани и подготвени) са от решаващо значение за отговаряне на нуждите на всички извънредни ситуации.

Участниците на местно равнище (общински работници, местни полицаи, доброволци и др.) играят жизненоважна роля за бързата реакция при инцидент. Участниците на надместно равнище (напр. Червеният кръст, организациите за подкрепа на жертвите) могат да подсилят дейността на местните участници със своя опит, познания и задълбочено обучение.

Фазата на спешно реагиране включва предвиждане на човешките нужди и регистриране на жертвите. В тази фаза като нужди се определят: безопасността, спешната медицинска помощ, подслонът, питейната вода и храната, лекарствата, хигиената, достъпът до партньор, семейство и близки приятели и информацията относно ситуацията.

Екипите за спешно реагиране, полицията, службите за пожарна безопасност и бърза медицинска помощ и други органи, ще бъдат под натиск да поддържат реда и да гарантират физическата

безопасност на гражданите, както и да предоставят точна информация. Тяхната отговорност се простира отвъд преките жертви и включва осигуряването на бърза, ефективна и точна комуникация за по-широка аудитория: от семействата до обществото като цяло, като си взаимодействат с медиите и платформите на социалните медии.

Фазата на спешно реагиране поставя основите за работа на системата за подкрепа на жертвите в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. Точното регистриране на жертвите създава условия за наблюдение и активна подкрепа на техните нужди и проблеми след фазата на спешно реагиране.

Между болниците, екипите за идентифициране на жертвите на бедствия (ИЖБ), прокуратурата и правителството съществува тясна връзка, когато терористичното нападение е довело до множество жертви. Тези организации следва да се споразумеят предварително относно стандартните методи за записване и споделяне на самоличностите в съответствие с правилата за защита на данните, за да може данните на жертвите да бъдат вписани в централен регистър. По отношение на приятелите и родините, отправящи запитвания относно близките си, следва да се създаде единно звено за контакт, което да има достъп до този централен регистър.

За прехода на услугите от фазата на спешно реагиране към средносрочната подкрепа се изисква ефективна координация. Механизмът за преход, който включва активно осъществяване на контакт с жертвите, спомага за плавното и непрекъснато осигуряване на подкрепа.

СРЕДНОСРОЧЕН И ДЪЛГОСРОЧЕН — ДОБРИ ПРИМЕРИ И ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Терминология

„Средносрочен“ и „дългосрочен“ не се отнасят до определен брой седмици или месеци. Като цяло „средносрочен“ е периодът след фазата на спешно реагиране, характеризиращ се с наличието на висока концентрация на различни видове подкрепа за жертвите на тероризъм. В даден момент от времето наличните видове подкрепа намаляват значително и остават стабилни на много по-ниско ниво: „дългосрочно“.

Някои жертви се разболяват физически или психически веднага след нападението, като повечето от тях се възстановят с времето, но за определена подгрупа е необходимо продължително професионално внимание. Системата за подкрепа следва да остане достъпна за тях толкова дълго, колкото е необходимо.

Преход

Когато търсенето на подкрепа намалее (преходът от средносрочна към дългосрочна подкрепа), доставчиците на услуги намаляват броя на персонала, предоставящ помощ — логична стъпка от гледна точка на балансирането на предлагането и търсенето. Все пак лесният достъп до услугите и механизмите за координация следва да се запази. На първо място, защото жертвите, които не са потърсили подкрепа на по-ранен етап, може по-късно да се нуждаят от такива услуги. На второ място, защото външни събития могат да предизвикат повишена нужда от подкрепа: медийното внимание, началото на наказателното производство или нови терористични нападения.

Доставчици

На практика в средносрочен и дългосрочен план услугите често се предоставят от няколко участници: секторите на управлението и здравеопазването, системите на образованието и социалното подпомагане, както и от групи на гражданското общество, включително организации за подкрепа на жертвите. Групите за взаимна подкрепа (сдруженията на жертвите) също могат да предоставят дългосрочна помощ — понякога обхващаща целия живот на жертвата.

В средносрочен и дългосрочен план организацията за подкрепа се нуждае от експерти, квалифицирани и обучени специалисти за подкрепа, които да отговарят на индивидуалните нужди (практическа, правна, финансова и психосоциална подкрепа).

Финансиране

Службите за подкрепа разчитат на финансиране, за да могат да предоставят грижи на жертвите на тероризъм. Макар и конкретни безвъзмездни средства да са на разположение по време на фазата на спешно реагиране, както и в средносрочен план, те обикновено са недостатъчни, за да позволят на организациите да оказват подкрепа при сложни дългосрочни случаи. За да се осигури необходимата продължителна помощ на жертвите, е необходимо „ударно“ или дългосрочно финансиране.

В стратегията на ЕС за правата на жертвите Европейската комисия посочва, че ще продължи да осигурява възможности за финансиране за периода 2021—2027 г. (нова многогодишна фи-

нансова рамка), за да се позволи на организациите за подкрепа на жертвите да допринесат за прилагането на правилата на ЕС относно правата на жертвите. Едно от ключовите действия на Комисията ще бъде да осигури финансиране от ЕС на националните организации за подкрепа на жертвите и на съответните организации в рамките на конкретни общности с цел предоставяне на информация, подкрепа и защита за жертвите.

Допълнителни източници:

- Juen et al. (2016) The Comprehensive Guideline On Mental Health And Psychosocial Support (MHPSS) In Disaster Settings (Изчерпателни насоки относно психичното здраве и психосоциалната подкрепа в условията на бедствие)
- Европейска комисия (2020 г.), Стратегия на ЕС за правата на жертвите (2020—2025 г.)
- Verheul & Dückers (2020) Defining and operationalizing disaster preparedness in hospitals: a systematic literature review (Определяне и привеждане в действие на готовността при бедствия в болниците: систематичен преглед на литературата)
- Service Public Fédéral Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement — Le plan d'intervention psychosociale (План за психосоциална интервенция)
- GCTF (2012), Madrid Memorandum on Good practices for Assistance to Victims of Terrorism Immediately after the Attack and in Criminal Proceedings (Меморандум от Мадрид относно добрите практики за подпомагане на жертвите на тероризъм непосредствено след нападението и в наказателното производство)
- Доклад (2020 г.) на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно прилагането на Директива 2012/29/ЕС
- Victim Support Europe APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report (Подкрепа за жертвите в Европа), APAV (2019 г.), Обобщаващ доклад на проекта VOCIARE
- Европейска мрежа за правата на жертвите

3.2 ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ЖЕРТВИТЕ И ИНФОРМАЦИЯ ЗА ТЯХ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

Съгласно Директивата относно борбата с тероризма (член 24, параграф 4) от държавите членки се изисква да гарантират, че съществуват механизми или протоколи, които предвиждат координация на съответните власти, агенции и органи с цел да се отговори по всеобхватен начин на нуждите на жертвите и членовете на техните семейства непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо, включително средства за улесняване на идентификацията и комуникацията с жертвите и техните семейства.

НУЖДИТЕ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ ВЪВ ВРЪЗКА С ТЕЗИ ПРАВА

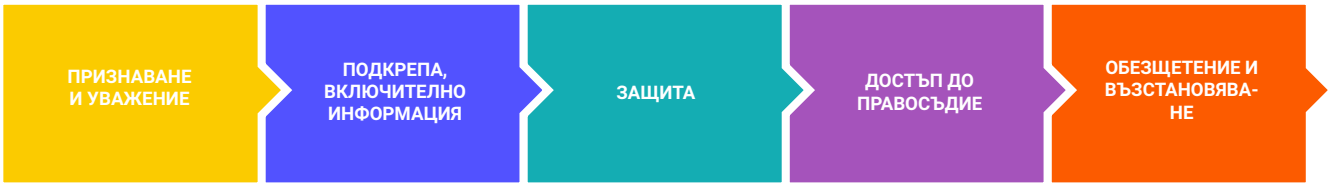

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Жертвите на терористично нападение са разнородна група: ранените и починалите, изчезналите, родините, трансграничните жертви и свидетелите, които само месеци по-късно могат да осъзнаят, че се нуждаят от психологическа подкрепа за облекчаване на последиците от посттравматичния стрес. Макар обхватът на техните права като жертви на престъпления да се променя в зависимост от нивото на претърпените вреди и от индивидуалните им нужди, съществено значение има да се идентифицират възможно най-скоро онези, които са станали жертва на терористично нападение.

В хода на фазата на спешно реагиране идентифицирането често се извършва на място от екипите за спешно реагиране, в болниците, в центровете за спешна помощ, създадени непосредствено след нападението, или в сгради (училища, църкви, държавни служби), където се събират жертвите.

Непосредствено след нападението регистрирането на данните на жертвите от персонала на службите за спешна помощ може да изглежда маловажно и може да бъде пренебрегнато или пропуснато в разгара на

момента. За да се гарантира, че тези важни данни не се забравят, е необходимо да се назначат определени служители, които да изпълняват тази специфична задача. Всички съответни органи следва да записват личните данни на всяка жертва и да бъдат готови да споделят тази информация при необходимост.

Осъществяване на контакт с жертвите

Идентифицирането на жертвите се извършва в определените приемни центрове, центрове за „обслужване на едно гише", болници чрез горещи телефонни линии и/или уебсайтове, а след това се информацията се обединява в един добре поддържан регистър. Трудно може да се осъществи контакт с жертвите за предоставяне на информация и предложения за подкрепа, без да се разполага с личните им данни.

Много от лицата, засегнати от нападението, дори и преки жертви, напускат мястото на инцидента, без да предоставят своите данни. Трябва да има процедури за осъществяване на контакт с тях с обяснения защо е необходимо да се идентифицират и какви ще са ползите за тях от регистрирането на присъствието им при нападението. Тази процедура следва да бъде възможно най-опростена и може да бъде реализирана чрез социални и традиционни медийни кампании. Идентифицирането на жертвите може да продължи с месеци или години, през които хората постепенно осъзнават, че и те са жертви.

Непосредствено след нападението жертвите могат да решат, че не желаят помощ, и да заявят, че не се нуждаят или не искат помощ. Желанията им трябва да бъдат уважени, но възможността за повторен контакт (по законен път) следва да се запази. Опитът показва, че с течение на времето жертвите се възползват от услугите на организациите, които активно осъществяват контакт с тях и предлагат помощ.

Неприкосновеност на личния живот

Разпоредбите относно неприкосновеността на личния живот могат да усложнят процедурата по получаване и записване на точни данни. По време на хаоса, който често цари след нападение, този проблем не може да бъде разрешен, но все пак е необходимо да бъдат въведени мерки за подпомагане на процедурата по регистрация след нападение.

Изключително важно е всички организации да записват данните по един и същи начин. Може да се използват протоколи или меморандуми за разбирателство с цел да се гарантира ангажимент и спазване от всички страни. Обхватът на събраните данни следва да бъде предварително приет от всички, които ще ги използват, както и от тези, които са в контакт с жертвите. Наличието на ограничен набор от данни, които се съхраняват от една организация за спешна помощ, може да възпрепятства службите за подкрепа да се свържат с жертвите в бъдеще.

Данните на жертвите ще се съхраняват от полицията, в болници, от организации за подкрепа на жертвите, горещи телефонни линии и/или уебсайтове. Всички, които могат да влязат в контакт с жертвите на терористично нападение, трябва да изиграят своята роля за точното записване на информацията на жертвите и нейното споделяне при необходимост.

За предпочитане е една единствена организация да бъде отговорна за съпоставянето и поддържането на данните на жертвите. Въпреки че данните следва да останат достъпни и за други субекти, дублирането, корекциите и грешките могат да се установят по-лесно, ако отговорността се носи от един единствен орган.

Данни, които се записват

По отношение на всяка жертва е необходимо да се събира следната информация: имена, пол, дата на раждане, адрес, телефонен номер, имейл адрес, гражданство, дали е починала или ранена и по какъв начин, вид участие (свидетел, страничен наблюдател, присъстващ в магазин или офис в близост до нападението и т.н.).

Жертвите следва да бъдат помолени да предоставят данни за контакт: адрес, имейл адрес и телефонен номер. Освен това е полезно да се разполага с данни за членове на семейството или близки семейни приятели, местоположението на жертвата (конкретна болница) и какво е нейното състояние в момента (напр. наранявания) и др. В идеалния случай цялата информация ще се съхранява в деловодна система (в съответствие с ОРЗД) с цел да се гарантира, че информацията е достъпна за тези, които се нуждаят от нея.

Обмен на данни

Протоколите за обмен на данни следва да съответстват на съответните правила на ЕС относно защитата на данните. Изтъкваното от дадена организация правно основание за

събиране и обработване на данните трябва да се вземе предвид, тъй като съгласието не е единственото изискване за обмен на данни и не може да се прави позоваване на него.

Технология

Може да се проучат технологичните решения за по-лесно записване на информация, тъй като могат да възникнат проблеми, ако информацията е написана на ръка на хартия: информацията може да бъде загубена, да стане нечетлива и др. По сходен начин е възможно да се намерят решения за обработването на грешно изписани имена, при които чуждите букви в имената (например с ударения) може да повлияят на способността за идентифициране на дадено лице. Тези проблеми могат да доведат до дублиране на регистрацията на жертви или жертви да не бъдат свързани с членове на семейството.

ОРЗД

Използването на чувствителни лични данни е обхванато от Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни (Общ регламент относно защитата на данните, ОРЗД).

Личните данни на жертвите могат да се събират и обработват, ако е приложимо поне едно от шестте правни основания за обработването, посочени в член 6 от ОРЗД. Съгласието е само едно от тези правни основания — останалите пет са: изпълнение на договор, легитимни интереси, жизненоважни интереси, законово задължение и обществен интерес — като всичките шест правни основания са еднакво валидни. Препоръчва се националните органи, в сътрудничество със съответните заинтересовани страни, да определят най-подходящия начин за събиране, обработване и споделяне на данните. Следва да се обърне особено внимание на необходимостта от насочване на жертвите към службите за подкрепа.

Допълнителни източници:

- INVICTM (2018), Доклад от симпозиума
- Jacobs, J. et. al. (2019) The organization of post-disaster psychosocial support in the Netherlands: a meta-synthesis (Организацията на психосоциалната подкрепа след бедствие в Нидерландия: метасинтез)
- Правила на ЕС за защита на данните

3.3 ОРГАНИЗАЦИЯ НА ПОДКРЕПАТА ЗА ЖЕРТВИТЕ НА ТЕРОРИЗЪМ

ОПИСАНИЕ НА ПРАВАТА

В член 8 от Директивата за правата на жертвите се посочва, че държавите членки гарантират, че жертвите, в съответствие с нуждите си, имат безплатен достъп в условията на поверителност до служби за подкрепа на жертвите, действащи в интерес на жертвите, преди и по време на наказателното производство, както и в рамките на подходящ срок след приключване на наказателното производство. Членовете на семейството имат достъп до служби за подкрепа на жертвите в зависимост от нуждите си и степента на вредите, претърпени в резултат от извършеното срещу жертвата престъпление (член 8, параграф 1).

Държавите членки улесняват насочването на жертвите от компетентния орган, получил техните данни, и от други съответни звена към служби за подкрепа на жертвите (член 8, параграф 2).

Държавите членки създават служби за подкрепа, осигуряващи безплатно специализирани услуги в условията на поверителност, в допълнение или като неразделна част от службите, осигуряващи общи услуги за подкрепа на жертвите, или осигуряват условия организациите за подкрепа на жертвите да ползват съществуващите професионални структури, които предоставят такива грижи. Те ще бъдат достъпни за жертвите и техните семейства в зависимост от специфичните им нужди и от степента на вредите, претърпени в резултат от извършеното срещу жертвата престъпление (член 8, параграф 3).

Службите за подкрепа на жертвите и другите специализирани служби за подкрепа могат да се създават като публични или неправителствени организации и могат да бъдат организирани както на професионална, така и на доброволна основа (член 8, параграф 4).

Член 24 от Директивата относно борбата с тероризма подкрепя Директивата за правата на жертвите: Държавите членки гарантират наличието на услуги за подкрепа, насочени към специфичните нужди на жертвите на тероризъм, и достъп на жертвите на тероризъм до тях непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо. Такива услуги се предоставят в допълнение към или като неразделна част от общите услуги за подкрепа на жертвите, които могат да ползват съществуващите структури, предоставящи специализирана подкрепа (член 24, параграф 2).

Службите за подкрепа осигуряват помощ и подкрепа на жертвите на тероризъм в съответствие с техните специфични нужди. Услугите са поверителни, безплатни и леснодостъпни за всички жертви на тероризъм (член 24, параграф 3).

Държавите членки гарантират, че съществуват механизми или протоколи, позволяващи да се приведат в действие услуги за подкрепа на жертвите на тероризъм в рамките на националните инфраструктури за реагиране при спешни ситуации. Тези механизми или протоколи предвиждат координация на съответните власти, агенции и органи с цел да се отговори по всеобхватен начин на нуждите на жертвите и членовете на техните семейства непосредствено след терористично нападение и докогато е необходимо, включително адекватни средства за улесняване на идентификацията и комуникацията с жертвите и техните семейства (член 24, параграф 4).

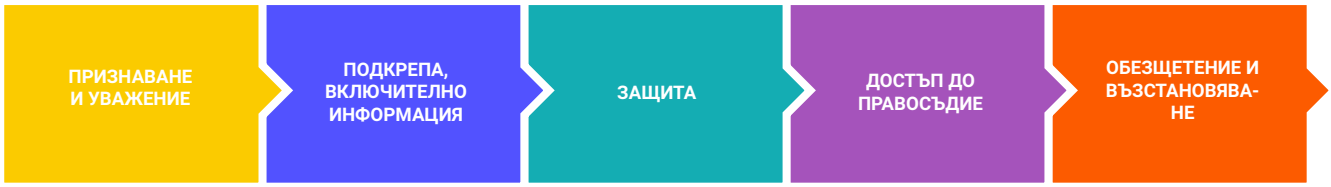

ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ/ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

Макар да е очевидно, че жертвите имат право на подкрепа, не винаги е ясно по какъв начин следва да се организира тази подкрепа в отделните държави: кой следва да я предоставя, по какъв начин следва да се предоставя и какви услуги следва да се предлагат? Няма еднозначен отговор на тези въпроси. Всяка държава членка ще намери решения, които отчитат специфичните ѝ национални обстоятелства. Подкрепата за жертвите може да се предоставя от държавата, от организации за подкрепа на жертвите или от съчетание от двете.

Организации

Не всички държави са преживявали широкомащабно нападение на своята територия и не е практично да се създават специализирани организации, които да чакат в готовност за нападение. Съответните специализирани умения и процедури биха могли да бъдат включени в съществуващи национални организации на държавите членки за подкрепа на жертвите. Всъщност такива умения често се изискват и за други групи жертви, като например семействата на жертвите на убийство. Когато терористичните нападения са по-чести, услугите за жертвите обикновено се комбинират най-добре със специализирани организации, които са изцяло насочени към жертвите на тероризъм.

Координация

Примерите за най-добрите практики на съществуващите национални органи, които координират изцяло подкрепата и достъпа до информация за жертвите на тероризъм, са германският комисар за жертвите на тероризъм, френският междуведомствен делегат и испанската Генерална дирекция за подкрепа на жертвите на тероризъм към министерството на вътрешните работи и правосъдието, посветена на жертвите на тероризма.

За да се предоставят ефективни и всеобхватни мерки за подкрепа, са необходими много организации, включително такива, които обикновено не предлагат услуги за подкрепа. Независимо от това е възможно организациите неволно да се конкурират помежду си, което може да създаде обърквща среда за длъжностните лица и жертвите. Необходимо е да се състави план, за да се определи кои организации ще бъдат включени, как ще работят заедно и по какъв начин ще бъдат насочвани жертвите. Тези подробности следва да бъдат толкова ясни за жертвите, колкото са и за организациите в обхвата на рамката на мерките за реагиране. Ако голяма част от населението е станала жертва, може да се наложи различни организации да помагат на жертвите в различни части на държавата и доброто планиране ще гарантира, че организациите разполагат с информация една за друга, включително къде се намират службите и какъв вид помощ се предлага. Редовният контакт между организациите ще повиши доверието и ще улесни насочването на жертвите.

Държавните и недържавните участници следва да координират усилията си с цел да се отговори по всеобхватен начин на нуждите на жертвите и членовете на техните семейства непосредствено след терористично нападение. Целите на подкрепата и организациите за подкрепа трябва да бъдат включвани в редовните учения за бедствия/тероризъм, предназначени за стрес

тест на екипите за реагиране и да проверят дали процедурите съответстват на целта.

Единни звена за контакт с жертвите на тероризъм

Препоръчва се създаването на правителствено равнище на единни национални звена за контакт с жертвите на тероризъм във всяка държава членка. Те играят съществена роля, за да се улесни бързото и ефективно сътрудничество между съответните органи: това е от особена важност, когато става въпрос за трансгранични жертви.

Сдружения на жертвите

Сдруженията на жертвите и групите за взаимна подкрепа играят съществена роля след терористично нападение. Те предоставят на жертвите безопасно място за разговори с хора със сходно минало на виктимизация. Те организират възпоменателни прояви, както непосредствено след нападението, така и на годишнини от него. Лицата, които създават такива групи и сдружения, често се нуждаят от помощта на правителството, поради това че им липсва експертен опит.

Περαιτέρω βιβλιογραφία:

- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework (СНПООН (2015 г.), Добри практики в подкрепа на жертвите на тероризъм в рамките на правната уредба в областта на наказателното правосъдие)
- Barker et al. (2016) Meeting the needs of survivors and families bereaved through terrorism (Посрещане на нуждите на оцелелите и на семействата на жертвите на тероризъм)
- Beauftragter der Bundesregierung für die Anliegen von Opfern und Hinterbliebenen von terroristischen Straftaten im Inland (BfO) (Комисар на федералното правителство по въпросите на жертвите и оцелелите от терористични престъпления в Германия)
- Délégation interministérielle d'aide aux victimes (Междуведомствена делегация за подкрепа на жертвите)
- Dirección General de Apoyo a Víctimas del Terrorismo (Генерална дирекция за подкрепа на жертвите на тероризъм)

4. ЕЦЖТ

През януари 2020 г. Европейската комисия създаде Европейския експертен център за жертвите на тероризъм (ЕЦЖТ), като двугодишен пилотен проект, с цел да предлага експертен опит, насоки и подкрепа на националните органи и организациите за подкрепа на жертвите.

Той предоставя експертен опит по всички въпроси, свързани с жертвите на тероризъм: напр. относно техните нужди, правата им съгласно законодателството на ЕС, психологическите последици от терористичните нападения и терапиите, които са достъпни за жертвите, както и съдебните производства.

По време на срока на пилотния проект националните органи (министерството на правосъдието, министерството на здравеопазването, министерството на вътрешните работи; национални организации на полицията, прокуратурата или съдилищата; националните екипи за спешно реагиране; НПО, които подкрепят жертвите на тероризъм) могат да се свържат с ЕЦЖТ за предоставяне на експертен опит, насоки и/или подкрепа.

ЕЦЖТ не е в състояние да оказва пряко помощ и съдействие на отделни жертви на тероризъм. Независимо от това жертвите, които се свързват с ЕЦЖТ, ще бъдат пренасочвани към органа или доставчика на услуги в съответната държава членка (или в други държави при необходимост), който може да ги подкрепи.

Уебсайт

- Основна информация относно правата на жертвите, техните нужди и подкрепата, която могат да получат, може да се намери на уебсайта на ЕЦЖТ.
- Уебсайтът също така съдържа ключови документи относно жертвите на тероризъм, връзки към онлайн ресурси, видеоклипове с изявления на жертви на тероризъм и специалисти, участващи в тяхната подкрепа.

Експерти

- ЕЦЖТ разполага с широка мрежа от налични експерти, включително жертви на тероризъм, практикуващи специалисти и научни изследователи от държавите членки и от цял свят. ЕЦЖТ ще Ви свърже със съответните експерти при необходимост.
- Експертите на ЕЦЖТ са на разположение в кратки срокове да предоставят лично своите съвети в държавите — членки на ЕС. Съответните разходи се поемат от държавата членка, отправила искането за съдействие.

Координати за връзка:

eucvt@victimsupporteurope.eu

Допълнителни източници:

- Европейски експертен център за жертвите на тероризъм